Łaski

EPISTOLAE TRES

Basileae 1556

EPISTOLAE tres lectu dignis-simæ,

DE RECTA ET LEGITIMA ECCLESIARVM BENÈ INSTITUENDARUM RATIONE AC MODO:

AD POTENTISS. REGEM Poloniæ, Senatum, reliquosq́; Ordines:

D. IOANNE À LASCO BArone Poloniæ, &c. autore.

BASILEAE, PER IOANnem Oporinum.

SACRA MAIESTAS REgia & Domine, Domine clementiss. perpetuam obseruantiæ & subiectionis meæ commendationem.

AVdiuimus iampridem læta quædam nuncia, de cœpta & istic demum restitui (diuino beneficio) uera religione. Et quia multorum indies literis undecunque confirmãtur: quemadmodum sanè uera esse optamus, ita non prorsus uana etiam esse, in Domino, speramus. Quãquam aut plura fortè dicãtur, quàm fiãt (id quod alioqui sæpenumero fieri solet) tamen uel pro ipsis saltem eorũ quæ dicuntur initijs, quantulacunq; ea sint, gratias Domino Deo nostro supplices agimus: tuæq; maiestati Regiæ, & toti adeò patriæ, eo ipso nomine, maiorem in modum gratulamur. Ac uotis ardentissimis precamur, ut Deus opt. max. quod istic iam orsus est, uirtute porrò gratiaq; sua diuina prosequi & cõstabilire dignetur: Amen. Ego sanè ubi hæc

audiſſem, protinus mei officij eſſe putaui, ut te ad promouendam cauſam hanc, pro mea tenuitate, cohortarer: præſertim cum mihi qualemcunq; tuę erga me clemẽtiæ ſignificationem abs te ipſo datam haberẽ. Itaq; cum prę manibus haberem libellũ, quem renaſcentis iſtic Euangelij initijs commodare poſſe uidebam, tuæ illum Maieſtati potiſsimum, toti'q; ſimul patriæ dedicandum eſſe iudicaui: eo quòd in illo modus ipſe & uniuerſa planè ratio bene inſtituẽdarum Eccleſiarum contineatur. quæ ſanè res ſummè eſt neceſſaria, circa omnem religionis inſtaurationem: quæ quidẽ diuturna ac legitima eſſe debeat. Spero autem non fore ingratum Maieſtati tuæ, ſi ad rem bene cœptam, tanto maiore ſtudio promouendam inciteris: quanto plures te, hac in parte, monitores habere uideas. nimirum omnes intelligẽt, multorum te admonitionibus impelli propemodum, ad proſequendam iſtic (poſt talia alioqui initia) religionis reſtitutionem.

ſtitutionem. Et certè hoc tecum reputare debebis Rex clementiſs. non eſſe tibi negligenter ac contemptim hoc habendum, quòd ſub tua nũc potiſsimum gubernatione, Chriſtus Dominus in doctrina ſui Euangelij iſtuc iam etiam aduẽtare uideatur. Horrẽdum eſt haud dubiè, quod Chriſtus Dominus, & quidem non ſine lachrymis, ſub Hieroſolymorũ nomine, omnib. denũciat, quicũq; tempus uiſitationis ſuæ obſeruare nolunt: nempe abſcondenda eſſe iam deinceps ab oculis eorum omnia, quę ad pacem ipſorum ullo planè modo poterant pertinere. Horrẽdum hoc eſt (inquam) niſi ſi Chriſtum Dominum ipſum in uerbis ſuis mẽdacem facere uelimus. Tempus porrò uiſitationis iſtiuſmodi, graphicè nobis (ne quid hic obtendamus) deſcriptum habemus: nempe cum aduentanti Chriſto Domino, & à diſcipulorum ſuorum, & à puerorum, denique & à promiſcuæ etiam plebis turba (fruſtra reclamantibus Phariſæis) publicè

acclamari uidemus. Hāc enim talem pu-
blicam acclamationem gratulatoriam,
hancq́ publicam exultationem & læti-
tiam , ad eam potiſsimum ipſam (cu-
ius hic Chriſtus meminit) uiſitationem
pertinere, & prophetæ alioqui, & Euā-
geliſtæ ipſi manifeſtè teſtantur. Cum i-
gitur iſtic & diſcipulorum Chriſti qui
in miniſterio Euāgelij uerſantur, & pue
rorum paſsim per uias publicas, & pro-
miſcuæ preterea plebis turbas, ad Chri-
ſti Domini, in doctrina Euangelij ſui,
aduentantum, acclamationem gratula-
toriam geſtire quodammodo, ac tātum
nō procurrere uides: dubitare profectò
non debes, tempus iam ueniſſe, ueſtræ i-
ſtic etiam uiſitationis. Et proinde uobis
pariter omnibus ſeriò obſeruanda eſſe,
quæ ad pacem ueſtram, non equidem in
Papæ ullius Romani curia, ſed in tre-
mendo Dei ipſius iudicio (in quo Papas
ſanè omnes ſiſti oportebit) pertinere pu
tatis: ſiquidem Chriſti Domini lachry-
mas, & horribilem illam pacis abſcon-
ſionem

ſionem deriuare in nos nolitis. Væ
namq; illis, in quos lachrymæ illæ Chri-
ſti Domini redundant: & qui non am-
plius quæ ad pacem ſpectāt, uidere poſ-
ſunt. Ne igitur negligatis, tu, tuiq́; om-
nes, tempus hoc ueſtræ uiſitationis: ut-
cunq; hic uobis reclamēt ac fremant ue-
ſtri Phariſæi, ſacerdotumq́; principes.
Alioqui cauete, ne ſi diſcipulorū Chriſti
in eius Euangelio, puerorū item ac ple-
bis promiſcuæ acclamationem remora-
ri (in Phariſæorum gratiam) aut impe-
dire quoquo modo uelitis: cauete (in-
quam) ne uel muti inanimatiq́; lapides,
uobis inuitis, clament, in teſtimonium
ueſtræ ingratitudinis & condemnatio-
nis. Abſit autem (Rex inclyte) ut tu ma-
iorem iſtic Phariſæorum, quàm Chriſti
Domini, rationem habere uelis. Cupiūt
illi quidem uideri poſſe aliquid: & ha-
bent ſuas artes tuendi uſurpatam tyran-
nidem, impediendiq́;, ſi quid in ſe ſtatui
uideant. Sed ſibi ipſimet non conſtant:
neque enim dubium eſt, inter ipſos latē-

re pleroſq; Nicodemos, qui nõ magno
negocio ad Chriſtum, uel noctu deduci
poſſent, donec paulatim firmiores eua-
derent: ſi modò tyrannidẽ illam, è ſyna-
goga eijciendi, ſublatam uiderent. Et ut
nulli tales ſint, atq; omnes planè ueluti
cõiuratis animis Chriſto Domino recla
mare conẽtur: nuſquã ſanè minus quàm
iſtic, & uires, & artes ipſorũ ualere poſ-
ſunt. tametſi in hoc tali aduentu Chriſti
Dñi, nihil opus eſt alijs planè ullis ad-
uerſus iſtos cõſilijs: quàm ut ueſtrũ quiſ
que Chriſto Dño obuiam, certa fiducia,
& cum publica gratulatione, pro ueſtrę
uocationis ratione, occurrat. tãta eſt ui-
delicet Chriſti Dñi, in regio aduẽtu ip-
ſius, uis ac potẽtia, ad repurgandũ tem-
plum ipſius: ut, etſi ſacerdotũ principes,
ſcribæq; & Phariſæi omnes, aduẽtui i-
pſius, qu antũ omnino poſsũt, reclamẽt,
atq; à tẽpli ipſum ſui ingreſſu arcere mo
dis omnib. conẽtur: ueniat tamẽ nihilo-
minus ipſe, tẽplumq; ipſum, regia in il-
lo autoritate ſua, eiectis omnib. Phariſai

cis nũdinationibus, prorſus repurget: et
ad obturanda aduerſariorũ omniũ ora,
nõ diſcipulorũ modò, puerorũq; ac ple-
bis promiſcuę turbas, ſed ipſa quoq; ſaxa
muta ac bruta animãtia loqui & clamare
faciat. Ne igitur te tuoſq; moueant, aut
uos ullo modo ſollicitos habeant, opes,
potẽtia atque artes aduerſariorum iſtic
Chriſti pariter omniũ. Cõticeſcere illos
deniq;, & cedere prorſus oportet Chri-
ſto Dño: dum ille cum publico diſcipu-
lorũ, puerorũ, ac turbæ applauſu, ad re-
purgandũ tẽplum ſuum uenire dignat̃.
Sed tuum erit, Rex clementiſs. omnes ut
regni tui portas aduentãti Dño gloriæ
patêre, quod in te eſt, facias: illũq;, iuxta
doctrinã Propheticã, ſupplex exoſcule-
ris, in doctrina ſui Euãgelij: cuius fulgo-
rẽ alioqui palàm exoriri ubiq;, inuito ac
reluctante mũdo uniuerſo, uidemus: ne
quo modo fiat, ut ira ipſius aduerſum te
& regnũ tuum, ueluti ignis flãma depa-
ſcens omnia, exardeſcat. Tunc enim bea
tos fore pronũciat Propheta, nõ equidẽ

eos q̃ Phariſęis Papis'ue addicti, adeoq́ꝫ & iurati eſſent: ſed illos duntaxat, qui uero Zionis regi, Chriſto inquã Dño, uera minimeq́ꝫ hypocritica fide atq́ꝫ obſeruantia adhęſiſſent. Horum te ita admonere uolui, Rex potentiſsime, pro fide obſeruãtiaq́ꝫ mea: qui tuã alioqui dignitatem iſtã regiã, cum æterna ſalute ac regni cœleſtis gloria coniunctã eſſe optarim: et ut Maieſtatis tuę excellẽtia, à Phariſęorum iſtic, indigna te profectò, tãto Rege, tyrãnide, ſemel aliquãdo uindicetur. Oro te autem, Rex clemẽtiſsime, ut meum hoc ſtudium, quo te in Dño proſequor, meamq́ꝫ iſtã ſcribẽdi libertatem boni conſulere, pro pietate ac clementia tua Regia, & me gratia tua proſequi, patrocinioq́ꝫ tuo tueri digneris. Deus opt. max. adſit tibi Spiritu ſancto ſuo, regat conſilia tua omnia, & omnib. tuis actionibus benedicat: Amen. Francforti, ult. Decemb. 1555.

Tuæ Maieſtati Regiæ
addictiſsimus
Ioannes à Laſco.

ILLUSTRES, MAGNIfici & generoſi Domini, D. ac Patroni ſumma cum obſeruantia colẽdi: Gratiam uobis & pacem precor à Deo patre noſtro, per unigenitũ ſuũ filium Chriſtum Ieſum, in Spiritu S. ut regnum eiuſdem ipſius filij Dei in ſacroſancti Euangelij ſui doctrina, hactenus iſtic per Antichriſtianam Papiſmi tyrannidem obſcurata, iam tandem inclareſcere, atq; etiam in omni pietate, iuſtitia & ſanctitate (quod in uobis eſt) fructificare faciatis: ad gloriam adorandi nominis diuini, & ueſtram pariter omnium, totiusq; adeò patriæ ſalutem: Amen. Hoc uobis, inquam, toto pectore precor: & mea ſimul officia, ſi quæ ullo modo in Domino præſtare queam, communi noſtræ patriæ, ſub ueſtro nomine, reuerenter, ut debeo, ſummaq; fide mea commendo.

Mirum id fortè quibuſdam uideri poterit, alij uerò iniquius, opinor, etiam feret, quòd ego, tot iam annos alioqui peregrè atq́ꝫ in ſilentio uerſans, ueſtrorumq́ꝫ tanto iam tempore conſiliorum ignarus,

ignarus, scribēdi mihi ad uos prouinciā nūc demum sumere uoluerim. Sed ego eas mihi cōsilij hic mei causas habere uideor, quæ apud uos præsertim, pro uestra prudētia, & admirationē omnē tollere, & me ab omnibus etiā omniū obtrectationibus facilè liberare posśint. Quodcq; ad meam in primis tanti iam temporis peregrinationem attinet, equidem uobis constare puto, me neque temerè, neque ullo item patriæ nostrę aut cōtemptu, aut odio, sed grauisśima causa impulsum, meam hanc peregrinationem instituisse, & hactenus demū prosequutum esse, propter improba prorsus planecq; Antichristiana Psychotyrānorū istic nostrorū præiudicia: de quib. sanè multis nunc agere, necq; est mei ad pręsens instituti. aliò enim specto, quàm ut eam apud uos Camarinam moueam: & iampridem alioqui statui, improbitatem ipsorum patientia mea uincere. tantùm id obiter attingere ita uolui, ut eorum calumnijs occurrerē, qui meam me peregrina-

peregrinationem nescio quo patriæ nostræ contemptu atque odio instituisse fingunt. Mihi sanè neque contemptus patrię ullus (cuius summa alioqui beneficia agnosco) neque odium item ullum, cum meipsum illi, secundum Deum, debere ingenuè profitear, in causa fuit, ut peregrinationē meam instituerem: sed impietas ipsa atque abominatio in eo uitæ genere, in quo istic uersabar: in Papistico inquam sacerdotio, quo me liberare non poterā, si istic manere uoluissem. Enimuero quàm id ex diametro planè, & quidem multis nominibus, cum Christi Domini summo alioqui & ęterno sacerdotio pugnet omnino, necq; sine horribili illius cōtumelia retineri posśit (id quod sanè clarius est, quàm ut uel negari iam, uel etiam disśimulari posśit) non amplius & ego in illo mihi hærendum esse existimaui. Quāquam autem hactenus corpore istinc abfui, animo tamē ac spiritu meo uobis, toticq; nostræ patriæ nunquam defui: memor uestri semper, in

in Ecclesiarũ interea mihi cõcreditarum precibus, perpetuisq́ semper suspirijs, si quãdo Dominus gratiam suam adderet, ut propulsa & istic semel Antichristiana uẽtrispiritalium nostrorũ tyrãnide, lux tãdem etiam Apostolicę atq́ Euãgelicę doctrinæ uobis & toti simul patriæ adfulgeret. Agnoui publicè semper, ubi ubi uersatus sum, meum erga patriam debitum, in hunc usque diem: neq́ ulli me usquam ministerio adstrinxi, quin semper patriam exceperim, si quando operam illa meam requireret, circa religionis potisimùm instaurationem. Testatus id sum disertè, id'que pluries, cùm apud multos istic priuatim, tum uerò etiam apud maiestatem ipsam Regiã: quę certè omnia lucul̃etisima esse documenta arbitror, ut alia taceã, mé quàm lõgisimè proculdubio ab omni patriæ nostrę siue contemptu, siue odio, semper absuisse: nisi quòd in mutando impio prorsus blasphemo'q́ uitæ meæ genere, maiorem mihi rationem Dei quàm pa-

triæ

triæ habendam esse, non dubitaui. Porrò quemadmodum Pharisaici mei instituti impietate adductus, peregrè hactenus uixi; ita sanè incredibili semper audiẽdi aliquid de ueræ istic religionis instauratione, desiderio tenebar: fœlicem me uidelicet fore ratus, si quid huius certò alioqui audire possem. Cum igitur in meo pridem huc aduẽtu, non solùm audissem, sed multorum etiã literis aliquid huius cõfirmatum accepissem: ingratus mihi planè erga Deũ ipsum, erga patriã uerò negligẽs atq́ inofficiosus fore uidebar si nõ gaudij apud pios mei indicium istic publicũ aliquod facerẽ, ipsiq́ adeò patrię nostrę publicè etiam gratularer. Obtulit se mihi autem non incommoda (meo quidem iudicio) utrunque id faciendi occasio. Apparabam libellum Ecclesiastici nostri in Anglia ministerij: quem istic quoque ad instituendum legitimum, ex uerbo Dei, in Ecclesijs ministerium, non inutilem fore iudicaui. Eum igitur toti nostræ patriæ, sub Re-

giæ

gię maiestatis, uestroq́ꝫ pariter omnium nomine, dedicare uolui, ut & gaudium uobis meum attestarer: & toti etiam patriæ nostrę, de tanto Dei beneficio publicè gratularer. Quumq́ꝫ sub Regio, uestroq́ꝫ pariter omnium nomine prostet: mei sanè id officij esse putaui, ut uobis per me etiam, pro mea in uos obseruantia, mitteretur. Mitto itaque illum uobis. Et si quis id uel admiretur, uel etiam iniquius ferat: cogitabit, mihi pluris faciendum fuisse meum erga patriam debitum atqꝫ officiū, quàm præposteram cuiusquam siue admirationē, siue etiam offensionem. tametsi uix credam offensum iri istic alium quenquam meo hoc in patriam officio, præter Caiphas fortè aliquos, aut si qui illis prorsus addicti sunt, ullo'ue alioqui uinculo ita obstricti, ut scenæ ipsorum subseruire, ne dicam subparasitari, cogantur. Quorum interim omnium iudicium quanti sit, in religionis potißimum causa, faciēdum, uos ipsi, pro uestra prudentia, facilè uobiscum

bifcum

biscū reputare potestis. Ego sanè taliū offensiones nihil moror: nedum ut propter illas meū erga patriam officium, si quod modò præstare queam, prętermittere uelim. neqꝫ dubito studij hanc mei in patriam, meęq́ꝫ in uos obseruantię testificationem, & uobis & pijs pręterea istic omnibus, non ingratam fore. Iam uerò libellus ipse pro se loquetur, in dedicatoria ad uos epistola, & in ipsa item pręfatione: ut, hac quidem in parte, non magnopere mihi opus esse uideatur pluribus hic agere. Sed potius mihi uos admonendos esse puto (pro mea in uos & patriam nostram fide) & periculorum, quę uobis proculdubio sunt expectāda, si uestrum hic officium summa cura ac diligentia, pro uestra uirili, nō pręstetis: & uestri item officij, ad quem modum uobis pręstandum sit, si pericula omnia iam alioqui impēdentia, & uos ipsi declinare, & patriam cōmunem nostram ab illis etiam liberare uelitis. Postremò autem, refellam obiter ea quæ ad impe-

 diendum

diendum cursum restituendæ uerę religionis, istic potissimum proferri posse uidentur. Oro igitur, ut me, etiamsi paulo fortè sim prolixior, benignè interim audire ne grauemini: operamq́; demum uestram in præstando uestro officio, sedulò, pro uestra pietate, adhibeatis, ut uestram olim uocationem in Dei iudicio approbare possitis.

Nulla est uisa unquam in Dei populo calamitas publica, nisi post uiolatas publicè etiam, aliqua saltem ex parte, pacti diuini leges: & habitas præterea publicas rursum, easdemq́; insignes uiolationis illius, ex uerbo Dei, reprehensiones atq; accusationes: adiunctis alioqui exhortationibus ad resipiscentiam, & pacti uiolati instaurationem. Neq; item uitari unquam potuit publica, eaq́; grauissima calamitas, si quando habitæ de pacti diuini instauratione publicæ admonitiones, aut sunt contēptim reiectę: aut admissę quidem ac receptę, sed in eis amplectendis quiduis aliud est quęsitū,

quàm gloria & sanctificatio nominis diuini. Eius sanè utriusque rei tot sunt exempla in diuinis literis, ut totius Biblicæ scripturæ testimonio doceamur, esse indubitatò expectandam ei genti grauissimam calamitatem publicā, ne dicam interitum, in qua auditas publicè, prẹter solitū, peccati illius reprehensiones, habitasq́; publicè etiam de amplectenda uerbi diuini obedientia admonitiones, aut contemptim reiectas interim, aut per hypocrisim negligenter'ue receptas fuisse constet. Itidem uerò & nostro hoc iam tēpore re ipsa experimur, siquidem propius paulo intueri omnia uelimus. nimirum nusquā non uarijs plagis afflicta esse ea loca uidemus (iusto hauddubiè iudicio Dei) quibus doctrinæ Euangelicæ lucem publicè affulsisse, interim uerò aut reiectā, aut secus quàm par erat receptam esse scimus. Atque est quidem odiosa nostri nunc temporis exemplorum cōmemoratio: sed non ideo tamen efficitur, non

eſſe uerum, eo quòd tantopere inuiſa habeatur. Quòd ſi patriæ quoque noſtræ faciem, ut nunc eſt, paululum obſeruemus, certè nullis unquam noſtris hiſtorijs proditum cõperiemus, ab ipſa uſq; gentis noſtræ (nobis alioqui cognita) origine, auditam iſtic eſſe eiuſmodi, qualis iam paſsim auditur, uel abominationis in Papiſmo Antichriſtianæ accuſationem, uel ad lucem uerbi Diuini amplectendam exhortationem. Vt negari profectò non poſsit, præter ſolitum id nũc iſtic fieri, & peculiari proculdubio, planéq; admirãdo opere Dei: cuius alioqui uim ac potentiam ita ſanè toto iam ferè Chriſtiano (ut uocant) orbe inclaruiſſe uidemus (& quidem fruſtra renitentibus omnibus Papiſticę tyrannidis coryphæis, propugnatoribus ac patronis) ut ipſimet Papiſtici ſacerdotij unà collecti Principes omnes, ipſéq; adeò ſummus ille creator ipſorum Papa (inuiti quidem, ſed luce inuicta ueritatis Euangelicę compulſi) fateri omnino cogantur,

gantur, neceſſariam modis omnib. eſſe religionis in Eccleſia reformationem. etiamſi ſuum adhuc ingenium in eo prodant, quòd eam ipſam religionis inſtaurationem ipſi ſoli inſtituere, pro ſuo arbitrio, et moderari uolunt. Perinde atq; ſi infectis morbo ouilibus, lupi quoque, ut ſuum diſsimulent ingeniũ, remedium quidem ouibus aliquod adhibendũ eſſe agnoſcant: ſed ſibi duntaxat omnem ouium curam, ſubmotis canibus omnib. committendam eſſe clament. Præclarè ſcilicet proſpectum iri ouibus, quę curę luporum committerentur. At uerò lupi nunc cum ſuis conuenticulis ualeant. Nos opus ipſum Dei, quod in reſtituenda Euangelij ſui luce palàm cernimus, pro eo ac debemus, obſeruemus, ne inter contemptores olim diuinorum beneficiorũ numeremur. Præſertim dum Antichriſtianam Papiſmi tyrannidem, hactenus ſanè pro numine ipſo habitã, aduerſus quam uidelicet ne mutire quidem licebat, iam interim per doctrinam

Euangelĳ momento ferè tẽporis, ſit Domino gratia, in lucem ita productam, & latriæ item atq; abominationis in illa barathrum, ueluti digitis quodãmodo, ita commonſtratũ eſſe, magisq́; ac magis in dies adhuc commonſtrari uidemus, ut uel à pueris etiam agnoſci paruo negocio poſsit. Equidẽ Chriſtus ipſemet Dominus iam olim prędixit, fore, ut ante ſeculi conſummationem, aduẽtumq́; rurſus ſuum in doctrina ſui Euãgelĳ, ueluti poſtliminio, prædicetur, ac tubæ inſtar ſonet apud omnes gentes, ad cõuincendam illarũ impietatẽ: quatenus ſanè denuò ſic prædicata, paſsim nihilominus aut reĳcienda prorſus, aut certè per hypocriſim negligenterúe recipiẽda eſſet. Huc enim ſpectare uidetur, quod ait, Prędicandũ eſſe in teſtimoniũ omnibus gentib. ſiue aduerſus omnes gẽtes, quẽadmodum ſeſe ipſemet alibi exponit. Atq; alibi rurſum, uix ſe ullã in terris fidem, ubi aduenerit, reperturum eſſe teſtatur: etiamſi prædixerit, Euangelium denuò

denuò ante ſuum aduẽtum prędicãdum eſſe, & quidẽ omnib. gentibus, ne quiſquam hic ullas omnino excuſationes obtendat. nimirum ad quem modũ ſub priore olim illa, per Apoſtolos, Euãgelĳ prædicatione ingens omniũ gentium concurſus erat ad amplectẽdam magno cum fructu ſalutarem doctrinam illius: ita ſub extrema hac rurſum, noſtro tempore, illius repetitione, pios quidem in fide confirmari neceſſe eſt, ad perferendam tyrannidis Antichriſtianę (nũc ſanè ut nunquam antea graſſantem) truculentiam, quorum interim præ alĳs exiguus admodum numerus eſt futurus: rebellis uerò impiorum contemptus, fucus item hypocritarũ omnium patefiet, ad ponẽdam illis ob oculos iuſtã impietatis tandem ipſorum condemnationem. Atque ſanè res ipſa loquitur, quàm ſit exiguus hoc tempore numerus eorum, qui tubæ Euangelicę clangorẽ, iam denuò paſsim alioqui ſonantem (præ alĳs) amplectantur: multos autem, qui illum auerſantur

 planè

planè,ac reijciunt. Et inter eos ipſos rur
ſum qui illius ſtudiũ prę ſe ferunt, quàm
pauci ſint etiam, qui in eo amplectendo,
non tam quæ ſuaipſorum ſunt quęrant,
quàm quæ Ieſu Chriſti, ut Pauli uerbis
loquar. Alioqui unde'nam tot plagæ
Dei, quibus nunc plena ubique omnia
eſſe uidemus? Et quidẽ ijs potiſsimum
locis, qui de recepta publicè doctrina
Euangelij gloriantur? Equidem Deus
uerbi ſui obedientiam, illiusq; ſtudium
remuneratur, non punit, publica præ-
ſertim patrię totius calamitate. Sed quo
niam maiore multo cõtumelia afficitur,
ſi diuini ſui nominis autoritatẽ noſtris
ipſi uitijs, prauiſq; affectibus, per hy-
pocriſim, obtendamus, quàm ſi manife-
ſtè doctrinam ipſius, humani quodam
iudicij errore à nobis reijciamus: nihil
ſanè mirum eſt, grauiores Dei plagas
ſubinde cõſpici, ubi aut per hypocriſim,
aut etiam negligenter eſt recepta publi-
cè Euangelij doctrina: quàm ubi palàm
errore iudicij, ut dictũ eſt, reiectam eſſe

conſtat. Poſteaquam igitur tubę iſtius
Euãgelicæ clangor iſtic quoq; apud uos
ita iam inſonuit, ut non à uerbi miniſtris
modò, ijſdemq; plurimis, & promiſcuæ
item plebis multitudine, ſed ab uniuer-
ſo propemodum etiam uirorum nobi-
lium ordine, religionis inſtauratio ipſa
publicè, iuxta uerbum Dei, flagitetur:
cogitare profectò debetis, diligenter uo
bis tubę huic (ita alioqui ſonanti) auſcul
tandum eſſe: & cauendum, ne ueſtra po-
tiſsimùm culpa fiat, ut quod uobis gra-
tuito Dei beneficio ad ueſtram ipſorum
& totius adeò patriæ ſalutem offertur,
quod ad Deum quidem attinet, id de-
mum cedat, per ueſtrã ingratitudinem,
ad ueſtram ipſorum & totius patriæ ca-
lamitatem. In uobis nanque id eſt in pri-
mis poſitum, ſi, dum publicis iſtic regni
totius cõſilijs, pro ueſtrę uocationis prę
rogatiua pręeſtis, diuinę uos hic uolun-
tati, in Senatorio cœtu ueſtro haud ſe-
gniter accommodetis: maioremq; Dei
uobis hic, quàm hominum rationem, in

ferendis ueſtris ſuffragijs, habēdam eſſe ſtatuatis: ac Regiæ maieſtati, ut idem faciat, ſedulò ac cōſentienter omnes autores ſitis. Id equidem ſi præſtetis (quemadmodum opto ac ſpero, & à Deo uobis etiam ſupplex uotis omnib. precor) tum ſanè fidē, ante omnia ueſtræ uocationis Domino Deo, pijsq́ ubilibet omnib. approbabitis: publicā item calamitatē iſtic & à uobis ipſis, & à patria tota depelletis: & ęternā pręterea nominis ueſtri memoriā ad omnē poſteritatem trāſmittetis. Sin minus, tū certè & apud Deū in eius iudicio, & apud pios ubiq; omnes fidē ueſtræ uocationis multis nominibus grauabitis: ueſtra itē culpa publicam & uobis ipſis, & toti patrię calamitatem accerſetis: atq; æternā inſuper etiam nomini ueſtro notam apud omnē ueſtrā poſteritatē inuretis. Certè id uobis perſuaſiſsimū habere debetis, tubæ hūc apud uos Euāgelicæ iam clāgorem, quē alioqui, etiāſi maximè uelitis, diſsimulare nō poteſtis, certiſsimū eſſe prodromum

dromū iſtic grauiſsimæ alicuius calamitatis publicę, ne quid grauius dicā, ſiquidem ueſtrū hic officiū aut nō pręſtetis: aut etiā, quàm par eſt, negligentius præſtetis. Ne uerò hæc ex meo ipſius cerebro profecta eſſe putetis, horū uobis omnium pręnunciū cōmonſtrabo, haudquaquā alioqui mēdacem: Regiū inquā prophetā illum Dauidem, cuius doctrina, hac in parte, utinā tam diligenter obſeruetur, quàm frequēter in templis decātari, paſsimq́ demurmurari cōſueuit. Is nanq; utrunq; id complectitur ſecundo Pſalmo ſuo, quod mihi apud uos ego tractandum ſuſcepi: nempe ut periculorum magnitudinem illis exponat, qui inclareſcenti regno Chriſti, in doctrina ſui Euangelij, reniti ac reclamare conantur: & officium eis ipſorum commonſtret, ſiquidem mala quæ ibi recēſentur declinare uelint. Scribit autē de Regib. Propheta, & ijs qui Regum conſilia ac iudicia gubernant: ut quę illic dicuntur, ad uos hauddubiè etiam, qui in ſenatu

Regio

Regio estis, intelligatis pertinere. Et scribit, tanquam rem ipsemet præsentem intueretur, quæ tamen multo pòst illum tempore futura erat: ut ostendat, tam uera fore quæ prædicit, quàm uera esse scimus, quæ oculis ipsi nostris subiecta habemus. Hic igitur Prophetę doctrinam paulalum obseruemus.

Dicturus de regni Christi illustratione in sua ecclesia Propheta, quòd uidelicet per doctrinæ Apostolicę ministeriũ toto orbe terrarũ promouendũ erat, regũ nobis mundi huius, procerumq́ꝫ regiorum, nisi spiritu Dei regãtur, ingenium, consilia atqꝫ apparatus, more ac spiritu prophetico, ante omnia describit. Mox horribilem illorum finem recẽset, siquidem in suo ingenio, suisq́ꝫ consilijs atqꝫ apparatibus perseuerare pergãt. Postea ad resipiscẽtiam eos hortatur, & partes officij ipsorum commemorat. Ad extremum uerò causas reddit suę illius ad Reges exhortationis. Primùm igitur docet eiusmodi

eiusmodi ferè esse ingenium Regũ mundi, quod in ipsis est, omnium, prẹterquã si diuinitùs aliter instituantur: ac proinde procerum quoqꝫ illorum omnium, qui eorum consilia, iuxta morem mũdi huius, moderantur: ut regnum Christi Domini, inuisum sibi planè habeãt, neqꝫ ullo modo ferendum esse putent. atqꝫ ita continuò illos offendi, planeq́ꝫ commoueri: deniqꝫ & consilia aduersus Christum Dominum agitare, & apparatus nescio quos facere: simulatqꝫ commendari, illustrari'ue per doctrinam Euangelij, uident ullo modo, uim, dignitatem atqꝫ excellentiam regni ipsius. Ea uidelicet est humani iudicij, quẽadmodum in alijs rebus omnibus, ita & in Regiæ, aut politicę, cuiusuis alterius functionis corruptela: ut Reges potissimùm ipsi, eorumq́ꝫ proceres, ad dominatum se eorum quibus præsunt, natos aut uocatos esse putent, non autẽ ad Dei inter illos ministerium. Dum itaqꝫ de regno Christi audiunt, illudq́ꝫ inclarescere uident, quicquid

quicquid Chriſto tribuitur, id totum ſi-
bi detrahi atque eripi putant. Et quoniã
Chriſto Domino, omnes totius orbis
terrarum gẽtes in poſſeſsionem, adeóq;
& hæreditatem æternam à Deo patre
cœleſti traditas eſſe audiunt, ſuum ſibi
in regna ſua ius adimi imaginantur: i-
deóq; illum in doctrina ac miniſtris ip-
ſius aut perdere omnino, ſi queant, aut
regnis ſuis alioqui arcere, aut nomen ſal
tem illius alendis ſuis uitijs obtẽdere co
nãtur. Tale inquam ingenium Regum
in mundo hoc, & eorum procerum, de-
ſcribit Propheta: & deſcribit cum pathe
tica quadam admiratione atq; expoſtu-
latione: ut oſtẽdat, quàm prępoſterè id
ita à Regibus fiat: & quàm longè hic ab-
ſint à legitima præcellentis alioqui uoca
tionis ſuæ, à Deo ordinatæ, functione.
Deinde uerò exponit Propheta, qua-
lia ſint talium Regum, quæ inter ſe a-
gitant, conſilia: & quales item, quos
adornant, apparatus. nempe uideri qui-
dem & Regibus ipſis, & eorum pro-
ceribus,

ceribus, conſilia, hac in parte, ipſorum
ualde ſpecioſa, efficacia, atque omnis
humanæ prudentiæ modis omnibus
plena: apparatus item ipſorum planè
inuictos: ut cum ſine Conciliorum au-
toritate, uel propinquorum Principum
aſsenſu, nihil hic ſibi aggrediendum
putant: & mutuis ſeſe fœderibus in hoc
inuicem aſtringunt, ut tanto maiore ui
atque apparatu, ſi quid eſſet agendum,
unà & coniuncti agant, unà que ſuſti-
neant, quicquid omnino ſuſtinendum
eſſet. Quis enim non melius, pruden-
tiúsq; multo eſſe dicat, publicam uni-
uerſalis toto Chriſtiano (ut uocant) or-
be Concilij autoritatem in cõſilium ad-
hibere, quàm priuata unius alicuius Re-
gis cũ ſuo ſenatu autoritate, nouationes
in religiõe inſtituere? quis item nõ mul-
to conſultius eſſe affirmet, aliorũ quoq;
auxilijs communiri, quicquid omnino
aut agendũ, aut ſuſtinendũ quoquo mo
do eſſet, quàm ut ſolus quiſpiã cum ſuis
duntaxat temerè ſeſe omnibus periculis
exponat?

exponat. Hæc igitur ac similia humanæ prudentiæ consilia, Regibus quidem ipsis, eorumque proceribus uideri haud dubiè præclara, solida, omniumque tutissima: cæterùm in conspectu Dei, quem nihil latêre potest, esse uana omnino, atque adeò uanitatem ipsam, si diuinæ illius uoluntati ac potentiæ opponantur. Ad hæc ridicula etiam, ut quæ non aliter ab illis instituãtur, quàm si cum Deo in terris hic duntaxat uersante, humanis consilijs ac uiribus certãdum esset: cum ille pugillo suo & cœlum & terram contineat: &, collocata in cœlis, imò supra cœlos omnes Maiestatis suæ sede, humanas istiusmodi & consiliorum & apparatuũ uanitates omnes, è sublimi derideat, risuique ac subsannationi omnium etiam exponat. Preterea eiusmodi quoque esse coram oculis Dei, quod multo est grauius, ut Deũ ipsum ad iracundiã adeò prouocẽt: ut tum demum potissimùm grauissimè incãdescat, omniumque seuerissimè illos alloquatur, denique & disturbet

disturbet eos omnino in suo furore, cũ sibi illi omnium optimè à periculis omnibus cauisse consiliorum suorum industria, omnique apparatus genere instructissimi esse uidentur. Suntque hic uobis obseruandæ tẽporis particulæ illę, quas non temerè alioqui Propheta adhibet, dum ait: TVNC loquetur: Nunc sapite ô Reges: repentè exardescet ira eius. ut intelligamus, in foribus iam adesse calamitatem publicam, ac uindictam Dei, quoties à Christo Domino regni sui sceptrum alicubi in doctrina sui Euangelij per eius ministros publicè proferri, & aduersus illud nihilominus agitari consilia, apparatusque fieri uidemus. Describit præterea iræ huius diuinæ ac plagarum magnitudinem Propheta, quas talibus Regibus expectãdas omnino esse prædicit: nempe ita accensum iri furorem Domini, ad disturbãdos istiusmodi Reges in omnibus cõsilijs atque apparatibus ipsorum, ut ferro sit ipsos inuasurus, atque in puluerem, ueluti fictilia,

redactos, pedibus omniũ ſubiecturus, ſicq́ demum omnem uiam eorum ad interitum extremum deducturus. Hęc uerò omnia repentè ſuper illos uentura eſſe, ne ſe longa adhuc malorum iſtiuſmodi expectatione ſolari ullo modo poſſint. Repentè enim, & ſine ſpe ueniæ ulla, exarſuram eſſe diuini aduerſus illos furoris uehementiam: haud aliter quàm grauiſsimam alicuius incẽdij flammam, quæ unico propemodum temporis momento & erumpit inopinatò, & obuia ſimul omnia depaſcitur atque abſumit. An uerò non eſt horribilis hæc talis diuinæ ſeueritatis deſcriptio? Equidẽ fieri non poteſt, quin illa moueatur, quiſquis doctrinam Propheticam ueram eſſe, atque à diuino illo adorandoq́ Spiritu omnis ueritatis profectam eſſe, ex animo credit. Ac rurſum fieri non poteſt, ut quiſquam Deo ſpiritui ſancto, per Prophetas loquenti, credat, qui non ſe in corde ſuo moueri ſentiat, tam horribili ſeueritatis deſcriptione, ad-

uerſus Chriſti Domini, regni'que ſui, per doctrinam Euangelij inclareſcentis, aduerſarios & contemptores. Certè Propheta ipſemet, atque idem Rex etiam, dum hanc ita horribilem ac repentinam uindictæ diuinæ ſeueritatem, tanquam præſentem, ſpiritu Prophetico intuetur, adeóq́ illa commouetur, ut uerſa protinus ad alios Reges (functionis uidelicet ſuæ collegas) oratione, atq́ ſub Regum nomine ad eos omnes qui in gubernationis politicæ parte aliqua quoquo modo uerſantur, grauiter illos ipſorum officij admoneat: certiſsimũ illis, prorſuśq́ formidabilẽ interitũ denũcians, niſi reſipiſcere uelint. Quid? quod Chriſtus ipſemet Dominus, hoc ipſum nobis etiã parabolica ſimilitudine apertiſsimè confirmat? dum eos ſine diſcrimine, omnes, q̃ ipſum ſuper ſe regnare noluerũt, in conſpectũ ſuũ adducẽdos, ubi è lõginqua regione ſua redierit, atq́ coram ſua facie, ſine ſpe ueniæ ulla, obtruncandos eſſe affirmat? Cum enim ſit

parabolica tota illa Christi Domini narratio, nihil sanè obstare potest, quo minus reditum illum è longinqua regione, parabolicè etiam interpretemur: siue illum de extremo illo suo ad iudicium reditu, in glorioso demũ corpore suo: siue etiam de restituẽdo, ueluti postliminio, doctrinę suæ splendore, per singularem Spiritus sui uirtutem ac potentiam, & proinde ueluti per suam quandam pręsentiam intelligamus: atque ita cõfirmari planè dicamus, horrẽdam illam seueritatis diuinæ à Propheta adumbratam faciem, aduersus eos omnes qui in hoc consilia sua agitãt omnia, ut Christi Domini & Apostolorum iugum abijciant atque aboleant: parabolica hac Christi Domini, de ijs qui ipsum super se regnarę noluerunt, doctrina ac narratione. Quare cum negare nõ possitis, uiri pręstantiss. hæc ad uos etiam, pro ratione uestrę (ut dictum est) uocationis, secundum Reges ipsos pertinere: etiam atque etiam profectò cauendum uobis erit, ne

qua culpa uestra fiat, ut aliquã eiusmodi calamitatem, qualem & à Propheta, & à Christo Domino ipsomet prædictã uidetis, primùm Regiæ maiestati, uobisq; pariter omnibus, deinde toti etiã patriæ, consilijs uestris accersatis. Cauere autẽ poteritis, si officium uestrum, in cœtu uestro Senatorio, ad quẽ modum à Propheta est præscriptum, pro uestra summa uirili faciatis. Quemadmodum enim calamitatis magnitudinem grauiter uobis ob oculos uestros positam habetis, si Christi Domini regnum in doctrina sui Euangelij remorari, impedireq;, aut ullo modo obscurare conemini: ita etiã officij rursum uestri partes uobis idem ipse Propheta exponit, ut eam ipsam calamitatẽ & ipsi alioqui declinare, & à tota patria auertere possitis: siquidem Prophetæ, aut uerius Spiritus sancti cõsilium, per Prophetam loquentis, audire & sequi uelitis. Duo sunt autẽ pręcipua, quæ Propheta & in Regib. ipsis, & in illorũ proceribus omnib. qui

uel cõsilijs, uel iudicijs publicis pręsunt, requirit. alterum, ut erudiantur, atque ita demum sapiant: alterum, ut id protinus, & sine mora, causatione'ue ulla faciant. Nunc iam igitur sapite, inquit, ô reges: erudimini ô præsides terræ. Quid uerò, desipiunt'ne Reges, & inscitiæ proceres illorum accusantur omnes, nisi Prophetæ hic doctrinam audiant ac sequantur? Equidem qui uerbis hisce offenduntur, non mecum, sed cum Propheta ipso expostulare debebunt. Quorsum enim aut sapere denuò, qui per se alioqui sapiant: aut qui eruditione pollẽt, denuò etiam, & quidem protinus, erudiri iubentur? id'que propósito horribili ac repentino, nisi id faciant, interitu ipsorum? Qualiacunque igitur, & undecunque petita consilia, stultitiæ hic atque inscitię damnari uerbis Prophetæ, uidemus, si cum tradita per ipsum doctrina consistere non queant. Orditur ergo suam ad Reges, eorum'que proceres admonitionem: ut abiectis

abiectis omnibus humanæ, iuxta mundum, sapientiæ consilijs, ad eam solam quę ex Deo est sapientiam, animos suos adijciant: hanc unam quærant, in hac se erudiri patiantur, iuxta hanc sua instituant omnia, atque ab illa se dimoueri non sinant: præsertim uerò, dum Christi regnum in doctrina sui Euangelij inclarescere uident: ne & sibi ipsimet, & suis omnibus repentinum interitum accersant. Recenset autem diuinæ huius sapientiæ officia ac fructus: ut illorum indicijs, ueluti notis quibusdam, & sentiri intra nos ipsos, conscientiæ nostræ testimonio, & ab alijs etiam agnosci facilius posit. Atque alibi quidem initium huius sapientiæ facit, timorem Domini: & eam constare potissimùm docet, diligenti mandatorum Dei custodia ac obseruatione. Hic uerò paulo clarius idipsum explicat: rationem'que eius ipsius timoris in hac sapientia, Regibus potissimùm, eorumq; proceribus aliquanto plenius

 exponit:

exponitur ut qui nobis Dei in terris imaginem quandam præcellēti sua uocatione quàm proximè referunt, ab ijs etiam Dei filius quàm officiosissimè colatur. Docet igitur, in diuina hac sapientia timorem quidem requiri, sed esse peculiare quoddam eius timoris genus: nempe non quo sibi aut hostes ab hostibus, aut ciues à tyrannis suis metuunt (longè enim à Christo Domino, filio Dei uiui, absunt hostilia tyrannicaq; omnia) sed quem clientes patronis, boni item serui dominis, & liberi parentibus suis ultro se debere agnoscunt. Hostilis ac tyrannicus ille timor, cum odio semper, animorumq; alienatione quadam est coniunctus: id quod alioqui uox illa tyrānica, Oderint dum metuant, palàm testatur. Hic uerò quem Propheta nobis cōmendat, ab amore atq; obseruātia proficiscitur, obsequendiq; studium ac sollicitudinem quandam in nobis gignit: ne quo modo eos, quibus eiusmodi timorem ultrò nos debere agnoscimus,

nostra siue imprudentia, siue negligentia offendamus: sed potius illis placere, gratificari atque obsequi modis omnib. pro nostra uirili, studeamus: & in nostra nobis ipsi, hac in parte, tum imprudentia, tum insufficientia (ne quid de negligentia dicam) displiceamus. ita tamē, ut certissimam ueniæ spem, nobis quidem diffisi, sed eorum quos ita reueremur benignitate confisi, semper retineamus. Hunc sanè talem erga Christum Dominum timorem requirit Propheta in ea sapientia, ad quā hic Reges procceresq; illorū omnes exhortatur, si quādo inclarescere uideant regnum ipsius. Seruite, inquit, Domino in timore. Estq; hęc prima timoris eius nota, quem Propheta in diuina hac sapientia requirit: ac primus etiam sapientiæ gradus, ad quam Reges proceresq; omnes cohortatur. Quia uerò in hostili illo, aut tyrannico metu, simulari non rarò potest, seruiēdi hoc studium: ad quem modum Herodes illud, post natum Christum

Dominum apud Magos inſidioſè ſimu-
labat: addit & alteram timoris huius no
tam Propheta, quę in hoſtilem tyranni-
cum'ue metum illum cadere nullo mo-
do poteſt, animi uidelicet gaudium at-
que exultationem. Quis enim ſecundis
hoſtium tyrannorum'ue rebus, non po-
tius perturbetur quàm lætetur, etiam-
ſi nonnunquam lætitiam ſimulemus?
quæ tamen ita ſimulari nunquam po-
teſt, quin ſeſe fucus hypocriſeos alicubi
prodat. Eius rei præclarum in eo ipſo
Herode, cuius iam meminimus, exem-
plum habemus. is ubi Chriſtum Domi-
num natũ eſſe audiſſet, conatus eſt qui-
dem & ipſe ſimulare magnam lætitiam
apud Magos, dum ſe quoque ad ado-
randum illum uenire uelle profitetur:
ac proinde accuratè perquiri omnia, ſi-
bi'que demum renunciari iubet. ſed re-
uera, audito de regno Chriſti uixdum
nati nuncio, grauiſsimè unà cum ſuis
proceribus, tota'que adeò Hieroſoly-
morum urbe perturbatur, atque edita

demum plus quàm beluina in infante
ſæuitia, impietatem ſuam prodit. Eum
igitur timorem requirit Propheta in
hac, quam Regibus commendat, ſapien
tia: qui non ſtudium modò placendi
gratificandi'qꝫ atque obſequendi Chri
ſto Domino, in promouendo regno i
pſius, ſollicitudinem'que item ne qu
modo offendantur, ſed etiam gaudium
animi atqꝫ exultationem ſibi adiunctam
habeat, ſi quãdo regnum ipſius inclare
ſcere ac promoueri contingat. Quod e
quidẽ cum fieri nõ poſsit, niſi ſi quem t
memus, eundẽ quoqꝫ pariter amemus
equidem dum Propheta in ea, ad quam
Reges cohortatur, ſapientia, eiuſmod
timorem requirit, eadem ſanè opera &
amorem Chriſti Domini requirit: cum
talis timor, ſine amore ingenuo habe
haudquaquã poſsit. Rurſus dũ timor
Proheticus ſine amore cõſiſtere non p
teſt: & amare neminem poſsimus, qui
illi fauſta fœlicia'que omnia ex animo &
precemur & gratulemur: certè quãtum

nos ipſimet in corde noſtro ſentimus, aut alios etiam certis indicijs uidemus à gratulatione alacri adhuc abeſſe, ſi quã do regnum Chriſti Domini illuſtrari cõſtet in doctrina Euãgelij ipſius: tantũ proculdubio etiam aut nos ipſos, aut alios, adhuc à timore hoc Prophetico, & proinde ab ea quoq;, cuius hic reges admonentur, ſapientia abeſſe, neceſſariò fatendum erit. Eſtq; hæc altera eius timoris nota, quo diuina hæc ſapientia conſtat, de qua Propheta alioqui hic ad Reges & proceres concionatur: & alter etiam eiuſdem ipſius ſapientiæ gradus. Sed neq; hoc ſatis eſt Prophetæ, ut Reges, proceresq; eorum (ſiquidem uerè ſapere, atque diuini iudicij ſeueritatem declinare uelint) animis duntaxat ſuis eiuſmodi timorem Chriſti Domini concipiant. id quidem in primis eſſe neceſſarium ad tollendam omnem hypocriſim, nimirum ut eius timoris ſenſum in noſtris ipſi cordibus, cõſcientiæ noſtræ teſtimonio, efficaciter ſentiamus. Sed quo niam

niam Reges nõ ſibi tantùm Reges ſunt: proceresq; ipſorum, non ſuum tantum, uerùm totius etiam regni negocium agunt: uult Propheta, ut eum ipſum quẽ illis præſcribit timorẽ, publicis etiã ſuis officijs conteſtentur & declarent: oſtendãtq; ſuis omnib. ſe ab ijs quàm lõgiſsimè abeſſe, qui ſibi à Chriſto Domino, regnoq; ipſius, hoſtili illo tyrãnicoq; metu timẽt. Docet igitur, ad quemmodũ timor ille potiſsimùm debeat publicè declarari: nẽpe ut Reges proceresq; eorũ omnes, ſe Chriſti Domini, regniq; ipſius miniſtros eſſe palàm profiteantur publica alioqui ſubiectionis & obedientiæ ſuę atteſtatione. Et quoniam id omnium ferè eſt receptiſsimum apud omnes gentes, ut eorũ manus exoſculemur quibus nos ſubiectionem noſtram debere agnoſcimus: iſq; mos iam tum apud Ægyptios in uſu fuiſſe legitur, quorum alioqui Reges, omnibus alijs Regibus formidabiles erãt: eum ipſum ſubiectionis erga Chriſtum Dominũ agnoſcendæ

dę, publicéq; declarādę modum, Regib. omnib. eorum'q; proceribus pręscribit, qui tum apud Ægypti reges (quorū sum ma alioqui apud omnes autoritas erat) more publico in usu fuit. Vult, inquam, ut Reges mūdi totius omnes, illorum'q; proceres, dum regnum Christi Domini in doctrina sui Euangelij inclarescere ui dent, cōcœpto animis suis eo, quem scri psit, timore, illi sese continuò adiungāt, nisi protinus perire uelint: suæ'que erga Christum Dominū, regnum'q; eius sub iectionis specimen publicum, osculi sui testimonio edant. Osculemini, inquit, Filium, ne irascatur: & ita demum cum omnib. uijs, hoc est, consilijs atq; appa ratibus uestris pereatis. Hęc sanè omnia ita requirit Propheta in ea sapientię, ad quam alioqui omnes, ut dictū est, ac Re ges & eorū proceres cohortatur: ne exe unte sese inuitis omnib. regno Christi, ipsimet sibi suis'q; omnibus extremum ac repētinum interitum accersant. Nihil hic audimus de longis ac multis deli beratio-

berationibus, consultationibus'ue, aut Cōcilijs siue instituendis, siue expectandis: ut uidelicet statuatur, quid, quando & quatenus sit permittendum Christo Domino, & regno eius, in doctrina ipsius. Non quærunt consilia, num seruire debeant, qui seruire ex animo cupiunt: multo minus in deliberationem uocāt, osculo'ne excipere debeāt, dum ueniūt, quorum præsentiam uerè expetūt, de'q; illa non dubitant modis omnibus gratulandum esse. Hypocritarum est hæc prudentia: qui etsi perditū sanè cupiunt & Christum Dominū, & uniuersum regnum ipsius, studiosi illius tamen (institutis de illo speciosis uidelicet deliberationibus) uideri uolunt. Ad quem sanè modum Herodes, audita Christi Domini natiuitate, etsi ipsum perditum cuperet, atque iam cędem ipsius machinaretur: specioso tamen fuco in consilium uocat principes sacerdotum, ac scribas omnes: de'que loco natiuitatis Christi, religionem simulans, sciscitatur:

& se

& se quoque ad adorandum ipsum profi-
cisci uelle fingit. Tametsi rectius multo
Herodes tunc in consilium suum uoca-
bat principes sacerdotum, & scribas:
quam nunc quidam uocandum esse pu-
tent Papam Romanũ, eiusq́ue rasum atque
unctum omne satellitium, ut ex eius sen-
tentia, de amplectendo Christo Domi-
no, regnoq́ue eius, in doctrina sui Euange
lij, statuatur. Nimirum Herodes, homo
ethnicus, eos in rei diuinæ consilium uo
cat, quos certum erat fuisse ordinatio-
nem Dei, in hoc ipsum institutam, ut di-
uinorum mysteriorum omnium & cu-
stodes & dispẽsatores essent: etiãsi suam
ipsi planè profanassent. Nunc uerò, qui
se Christianos Reges ac proceres esse
profitentur, ex eorum arbitrio statui de
regno Christi Domini uolunt, quorum
uniuersum ordinem contra dignitatem
atque autoritatẽ omnẽ & regni & doctri-
næ & sacerdotij Christi institutum pla-
nè esse, modisq́ue omnibus etiamnum pu
gnare, manifesta ipsorum scripta & fa-
cta

cta testantur. Deinde Herodes nõ quę-
rit à principibus sacerdotum & scribis,
num Christum Dominum debeat ado-
rare, dum id sine ullo cuiusquam consi-
lio, quãquam hypocriticè, debiti atque of-
ficij sui esse agnoscit, ac proinde se id
quoque facturum esse promittit: sed tan-
tùm de loco natiuitatis inquirit, ut quod
se facturum esse simulabat, maiore cura
facere uelle uideretur. Nunc uerò non
hoc agitur, ut certò constet, ubi'nam sint
quærendę ueræ ac legitimæ regni Chri-
sti inclarescẽtis notæ: sed de ipso Christi
regno uel amplectendo, uel reijciendo,
deque ipso Christo Domino in doctrina
ministrisq́ue ipsius uel recipiendo, uel de-
nuò crucifigendo, res tota in quæstionẽ
uocatur. Instituant igitur qui uolent i-
stiusmodi deliberationes, expectent qui
uolent istiusmodi conciliorum placita:
à nobis certè, & ab omnibus qui perire
nolint, aliud longè sapientię genus Pro-
pheta (ut uidetis) exigit: nempe, ut reie-
ctis istis concilijs omnibus, ad præstãda

 uestra

ueſtra erga Chriſtum Dominũ,regnũq́ʒ ipſius officia,ut ab ipſo ſunt præſcripta, animũ ueſtrum adijciatis.Nõ uult,ut de amplectẽdo eo quod pręſcribit, ſapientiæ deliberationes ullas uel inſtituatis uos ipſi, uel ab alijs inſtitutas expectetis:ſed ſimpliciter præcipit,ut ſublata omni mora,abiectiſq́ʒ omnibus cauſationibus,ſapiatis. Nunc iam ſapite, inquit. Multo minus uult, ut de præſtandis eius ſapientiæ officijs,in ueſtris conſultationib. hypocriticũ illud,quid, quando & quatenus,in quęſtionem uocetis.hoc enim eſſet regnũ Chriſti ſeptis noſtrarũ conſtitutionum uelle includere:cum ille alioqui in hoc ſit datus Rex noſtrûm omniũ, ut nõ equidẽ regatur à nobis, ſed nos potius omnes, Reges'que adeò noſtros uerbi ſui diuini autoritate,hypocritas uerò & aduerſarios ferreo ſuo ſceptro regat ac cõpeſcat.Sed iubet ut Dominũ timeatis, & quidẽ nõ eo timore, q̃ odiũ atqʒ inuidiã parit: ſed qui cũ placẽdi obſequẽdiq́ʒ ſtudio,cũ animi alacrita-

te ac gaudio, & omnib. obſeruãtiæ officijs cõiunctus eſt. Seruite,inquit, Dño, & exultate illi in timore atqʒ obſeruãtia. Oſculo illum excipite, in teſtimoniũ uidelicet ueſtri erga ipſum ſtudij, ueſtręq́ʒ ſubiectionis:ne pereatis.Hæc igitur uobis pręſtanda omnino,non autẽ ad deliberationẽ ullam reuocãda eſſe, cogitare profectò debetis, quicũqʒ in Senatorio iſtic ordine eſtis, uiri clariſsimi: ſiquidẽ ueſtrũ officiũ facere,ut debetis, impendentemq́ʒ & uobis & toti patrię calamitatem publicam auertere uelitis. Ne uerò hæc temerè præcipere uideatur Propheta Regibus mundi huius, proceribuſq́ʒ illorum omnibus: cauſas obiter interſerit,ſui in hac parte cõſilij:quas equidem ſi Reges ac monarchæ, proceresq́ʒ illorum omnes accuratius paulo obſeruarent,minus proculdubio nũc eſſet negocij in reſtituenda uera religione. Eas igitur attentis animis audire ne grauemini, ut quidẽ ab ipſo Propheta narrantur. Primùm igitur non tam in ſua

ipsius, quàm in Christi ipsiusmet Domini persona potius, causas cōsilij huius sui recēset: ut quāto maior est Christus dominus ipso Dauide, ac reliquis Prophetis omnib. tanto plus pōderis apud nos etiam habeāt, quæ ab ipso quidem Propheta, Spiritu sancto autore proculdubio, nō tantùm sub prophetæ, sed sub ipsiusmet Christi Domini persona, de se ipso testificantis, dicuntur. Deinde dum Christus ipsemet Dominus, de regno suo cœlesti sibi, iuxta carnis nostræ humanitatē dato, testificatur, non sine emphatica præfatione id facit: sed pro decreto inuiolabili, ac lege quadā publica, toto terrarum orbe obseruanda, haberi uult, nimirū ab ipsomet opt. max. Deo prolata, quę de regno hic in terris suo dicturus esset. Initiò igitur reddit causam Propheta, cur Reges terræ omnes, proceresq; illorū, timorem illum cum omni obsequendi studio, animiq; exultatione ac gratulatione publica, cum omnis itē subiectionis testificatione coniunctum,

debeāt Christo Domino, dum regnum ipsius aliquo modo inclarescere uident: nempe quòd ipse se Regem, loco ipso in terris omnium nobilissimo, præ alijs omnibus, uidelicet ab ipsomet Deo opt. max. electo, cōstitutum esse profiteatur. nimirum quanto honoratiore loco præ alijs Regib. omnibus, & quidem nō humana ulla ui atq; autoritate, sed æterno Dei ipsius consilio, in regem constitutus esset: tanto maiorem illi etiam honorem deberi agnoscerent reliqui omnes mūdi huius Reges, proceresq; illorum: præsertim uerò, si diuinæ, hac in parte, uoluntatis alioqui constitutionem obseruare ac sequi uelint. Et ne quis hic diuinæ uoluntatis ignorantiam obtendere possit, Christum ipsummet Dominum diuinę hac in parte uoluntatis pręconem facit, ut de suo ipsemet in terris regno mentem ac decretum Dei proferat: quod ab omnibus in terris hominibus, qui perire nolint: potissimùm uerò à Regibus mundi huius, proceribusq;

illorũ omnib. pro sacrosancta, prorsusq́ inuiolabili lege haberi omnino oporteat. Etsi igitur Christus Dominus apud Prophetã loquẽs, sedẽ regni sui in mõte sancto Zione, loco uidelicet præ aliĵs omnib. cultui diuino peculiariter delecto, collocatã esse profiteatur, eã tamẽ esse ait Dei patris sui cœlestis uoluntatẽ, hoc cõsiliũ, hoc decretũ, ut ipse in mõte illo residens, sit Rex nihilominus regum, regnorumq́ ac gẽtium sine exceptiõe omniũ, & quidem æternus toto orbe terrarum. Meritò igitur sibi deberi ab omnib. tum Regibus, tum populis, eum timorẽ atq́ honorem, quem Propheta hoc loco, Regibus proceribusq́ illorum omnib. pręscribit. Deinde hanc quoq́ esse pronunciat uoluntatem, hoc consilium, hoc deniq́ decretũ Dei patris sui, ut ipse in regno hoc tali suo, Regibusq́ aliĵs omnib. qui ipsum (iuxta Prophetę doctrinã) timeant atq́ honorent, salutem ipsam tribuat, resq́ illorum omnes prosperet ac fortunet, quemadmodũ id alibi ab eodẽ

ipso Propheta luculentissimè docet: sed eos cõtrà, q̃ id recusent facere, aut hypocriticè alioqui, negligẽterúe faciãt, ut uirga ferrea, sceptro'ue ferreo adoriat̃, atq́ in puluerem, uelut fictilia, redactos perdat. Rectè ergo moneri Reges, proceresq́ illorũ, ut sapienter ac prudẽter sua omnia instituãt, nisi perire uelint. Exponit autẽ Christus Dominus, cur ei tãtus honor à Deo patre delatus sit: nẽpe, eo quòd in carne nostra sit pariter etiam filius unigenitus Dei, perq́ suam incarnationem, regnum hic sibi, nobisq́ in se omnibus à Patre suo cœlesti, pro gratuita sua misericordia, quodammodo postularit. Est enim filĵ Dei incarnatio, ueluti quædam regni istius postulatio, quam æterno alioqui Dei consilio constitutam fuisse, uerba hæc Patris ad Filium docet, dum Filius à patre regnum hoc suum postulare, Prophetico testimonio, iubetur. Cum igitur Christus Dominus, Dei summi atq́ ęterni filius, assũpta carne nostra, iuxta destinatũ ab

æterno patris sui cœlestis consilium, regnum hoc sibi, uniuersóq; in se mortalium generi postularit: sintq; illi iam datæ à Deo patre omnes orbis terrarum gentes, & omnes fines orbis terrarum, ut sint hæreditas & possessio ipsius: atq; ea insuper lege sint illi datæ à Deo patre, ut omnes Reges ac regna seruet, prospe ret ac fortunet, quæ ipsum timeant (ut dictum est) & honorēt: aduersarios uerò ac hypocritas, deniq; & cessatores omnes, ueluti fictilia collisos, in cineres re digat & perdat, repentéq; instar exorti subitò incendij prorsus absumat: prӕterquam si, inclarescente regno ipsius, protinus resipiscant. Equidem ut mihi certò persuadeo, uos nihil minus cogitare, quàm ut Spiritus sancti in uerbis Prophetæ admonitionē aut uelitis contemnere omnino, aut ad uos nihil alioqui pertinere putetis, atq; publicam uobis demum & toti patriæ calamitatem accersatis: ita non dubito etiam, Dei in primis misericordia, deinde uestra quo-

que

que pietate fretus, uos unanimiter omnes ad eam quam à Propheta præscriptam esse uidetis, sapientiam, præstandáq; pro uestra uirili illius officia, animos uestros nunc potissimùm adiecturos esse, cum regni Christi Domini sceptrum in doctrina sui Euāgelij, ut nunquam antea, sese istic exerere, atq; tanto omnium consensu publicè expeti, negare non possitis. Scio quid hic contrà à multis, potissimùm uerò à nostri seculi Caiaphis ac Pharisæis dici soleat: & facilè intelligo, idem ab illis istic iactari. Sed confido uos maiorem Prophetæ uerbis per Spiritum sanctum loquentis, quàm Caiapharum ac Pharisæorum placitis fidem adhibituros esse: maioremq; Dei quàm hominum quorūcunq; rationem habituros. Vt tamen intelligatis, uana futiliáq; esse omnia quæ ab ipsis proferūtur, cōmemorabimus præcipua quædam, atq; etiam refellemus: & quāquam uideo epistolam excreuisse suprà quàm putaram, tamen cum non ita parum re-

 ferat,

ferat, refutatas habere hac potiſsimùm in cauſa aduerſariorum eas obiectiones, à quibus aliæ magna ex parte pendere uidentur: non uſqueadeo moleſtum fore ſpero, meam hanc prolixitatem, ut illam non æquis placidisq́ꝫ animis laturi ſitis. Iam igitur ad diluendas eorum obiectiones ueniamus.

Duo ſunt ferè hominū genera, quę regni hic Chriſti in doctrina eius inſtauratione inuiſam habēt, necꝫ facile ferre poſſunt. alterū eſt, quod in ordinato à Deo publico quocuncꝫ Eccleſiæ miniſterio, dominatū ſibi quendā uſurpare, uſurpatum retinere cupit. alterū uerò, quod nullis omnino legib. coerceri, ſed impunè ſibi licere uult omnia, in quocuncꝫ tādem uitæ genere uerſet. Vtricꝫ enim iſti cōtra ſe regnū Chriſti Domini inſtaurari ſentiunt: dum & illam dominatus ſui in miniſterio imaginationem atcꝫ uſurpationem reprehendi per doctrinam Euangelij, ſé que ad uerbi diuini obedientiam

tiam reuocari, & impunè quiduis audēdi licentiam, admonitionum Eccleſiaſticarum, ipſoq́ꝫ diſciplinę Apoſtolicę uſu frenandam eſſe uidēt. Et quoniā utrunque hoc hominū genus, diuerſis quidē nationibus, eódē tamen interim ſpectet, nempe ad licētiam atcꝫ impunitatem rerum omnium: nimirum alij id per dominatum in miniſterio, quaſi nemini rationem ſui miniſterij reddere debeant: alij uerò per anarchiam quandam, atcꝫ omnium in terris hominum æqualitatem, obtineri poſſe imaginantur: utrique ſanè regnū Chriſti Domini iugum ſibi haudquaquam ferēdum eſſe clamāt: atcꝫ omnia tentāt, ſi quo modo illud abijcere abolereq́ꝫ poſsint. Vtricꝫ igitur iſti habēt, quod inſtaurādo Chriſti Dñi regno opponere ſibi poſſe uidētur. Porrò cum uariæ ſint ordinati à Deo publici in Eccleſia miniſterij functiones, atcꝫ inter illas præcipuæ duæ, in quibus potiſsimùm aliquot iam ſeculis dominatū neſcio quem quęſitum uſurpatumq́ꝫ eſſe uidemus

uidemus, nempe in uerbi & gladij mini-
sterio: uidendum nobis erit, quid'nam
ab istis aduersus regni Christi, in doctri
na ipsius, instaurationem obijciatur. Ac
primùm de ijs dicemus, qui in uerbi mi-
nisterio, totius sibi orbis monarchiam,
supra omnes Reges ac regna, commen-
ti sunt, eam'que & ferro, & flamma pro-
pugnare conantur. Papam Romanum,
inquam, qui sub Apostolici ministerij
fuco, unà cum rasorum suorum grege,
regnorum sibi omnium ius summũ as-
serit: & nusquam non purpuratas, cor-
nutas'que suas simias, nec nisi summis omni-
no locis disponit. Isti igitur aduersus re-
gni Christi instaurationem quampluri-
ma afferre conantur. nos præcipua at-
tingemus, eaque per Dei gratiam dilue-
mus: additis ad singulas eorũ obiectio-
nes, illarum refutationibus. Hę sunt au-
tem præcipuæ illorum obiectiones.

Ad se pertinere curam religionis: i-
taque sine ipsis, nihil esse statuendum de
religionis instauratiõe: sed expectãdum
omnibus,

omnibus, ut ipsi hoc faciãt: & quicquid
huius ipsi fecerint, id alijs uidelicet om-
nibus amplectendum, sequendum'que es-
se. Hic uerò (si Deo placet) Scripturam
proferũt, Super cathedram Mosis con-
sederunt scribę, &c. & Cõciliorum suo-
rum autoritatem prætendunt. Ad hoc
igitur sic respondemus. Adeò nihil per-
tinere curam instaurandæ ueræ religio-
nis ad Papam Romanum, uniuersum'que
gregem ipsius: ut ne admitti quidem ul-
lo modo debeant ad ulla consilia instau-
randæ ueræ religionis, nisi culpam Apo
staticæ suę impietatis ac tyrannidis, qua
tot iam annis Ecclesiam Christi presse-
runt, publicè agnoscant, deprecentur, ac
uerbo Dei sese subijciãt omnino. Quã-
tum enim lupi absunt à canibus ouilium
custodibus, etiamsi caninum quiddã re-
ferre uideantur: tantùm abest Papa cum
creaturis suis omnib. quatenus sanè Pa-
pismũ propugnãt, à functione muneris
Apostolici, ac proinde à cura quoque in-
staurandę religionis. Dum exẽplo Scri-
barum

barum ac Pharisæorum se communiũt, ipsimet Scribarum ac Pharisæorum, nõ autem Apostolorũ successores esse profitẽtur. Quorsum enim de Pharisæis dicta, ad se traherent, si non eodem cum Pharisæis, Christi alioqui aduersarijs, loco haberi uellent? Tametsi hoc erat melior olim Pharisæorum, quàm nunc sit Papistarum ratio: quòd Pharisæi, etsi ius sibi traditionum faciendarum pręter modum permittebant, Mosis tamen ac legis suę autoritatem sacrosanctã semper apud sese esse uoluerunt: isti uerò nec Christum pro Christo, nec Euangelium pro Euãgelio, necꝙ Apostolos pro Apostolis, scripta'ue illorũ pro scriptis Apostolicis haberi uolũt, nisi cẽsura atꝙ calculis ipsorum, in eorum concilijs approbentur. Hic nimirum seruos domino suo maiores esse oportet: ut Domino non credatur, nisi quatenus ei serui sui credi uolunt. At uerò nos meminisse debemus, Perire legem à sacerdote: Hierem. 18. Salem, amittere suam quando-

quandoque salsuginem, ac deinde conculcandum esse: nedum ut illo condiri debeant, ulla omnino instaurandæ religionis consilia. deserendos esse cæcos cæcorũ duces: Pharisęos inquam ipsos, omnesꝙ ipsorũ successores. Quãquam haud scio, an Papismũ ipsum, cum omnibus illius propugnatoribus eo loco habere debeamus, ut uel cũ Pharisæis, qui initio in Mosi cathedra uerè consederant: uel cum sale euanido, qui antea bonus fuerat, conferri posſit: cum omnis totius Papistici ordinis dignitas, excellẽtia, uirtus atꝙ autoritas, & initium suum & progressum omnẽ non aliunde habeat, quàm ex blasphema illa in Christum Dominũ, mortem'ꝙ ipsius, propiciatorij nescio cuius sacrificij in Missa, eius'ꝙ peculiaris sacerdotij doctrina & imaginatione. Quã cum euelli prorsus atꝙ aboleri in primis in Ecclesia oporteat, si quidem Christus Dominus ullo modo regnum apud nos suum in doctrina sui Euangelij debeat obtinere: facile est

est uidere, quantopere ad Papam eiusq; propugnatores pertineat cura instaurandæ religionis: nisi si ad lupos quoq; curam ouilium pertinere præcipuè uelimus, eo quòd rictu suo canes referre quodãmodo uideantur, quibus alioqui ouium custodia credi solet. cum tamen omnis cura ac custodia canum in hoc potissimùm adhibeatur ouilibus, ut ab illis lupi quàm lõgissimè arceantur. Atque hoc ita ad primam hãc Papistarum obiectionem respondisse, satis erit.

2 Dicunt, Ecclesiam esse columnam ac basim ueritatis: ac proinde illam errare haudquaquam posse. se autem gubernatores esse Ecclesiæ: quare cum Ecclesia errare non possit, nec se quoq;, ut illius gubernatores, ullo modo posse. ac proinde ad se potissimùm recurrendum esse in omnibus controuersiis religionis: neque sine ipsis hic statui quicquam aut debere, aut etiam posse. Nos porrò ad hæc respondemus: Esse hoc quidem Satanæ ingenium, ut suæ impietati fucum

sanctitatis aliquem obtendat, quo fraudulentius fallat: sed fieri interim nõ posse, quin se alicubi hypocrisis ipsius prodat. ita & isti conantur quidem modis omnibus tyrannidi atque impietati speciosum Ecclesiæ titulum obtendere: sed retectam ita iam habemus uerbi diuini luce imposturam ipsorum (sit Domino gratia) ut nos hac alioqui, in hac parte, nõ tã facilè quàm putant fallere amplius possint. Produnt autẽ ipsimet suam siue inscitiã, siue malitiã, hac sua ratiocinatione. Dum enim ex Paulo dicunt, Ecclesiam esse columnam ac fulcrũ ueritatis: aut sanè sub Ecclesiæ nomine, unius duntaxat alicuius temporis loci'ue Ecclesiã intelligunt, & tum planè à mente ac sententia Pauli quàm longissimè absunt. Aut (quod multo grauius) scientes illam, ac uolentes deprauãt, ut uerbis demum Apostolicis ad cõfirmandã suam tyrannidem insidiosè abutãtur. Estq; falsa hæc ipsorũ doctrina, qua illi, unius alicuius temporis loci'ue Ecclesiam (post Apo-

ſtolos preſertim)columnam ac fulcrum ueritatis eſſe fingunt. Aut ſi Apoſtolum de catholica illic,omniū uidelicet & temporum & locorū,Eccleſia loqui fatētur, quæ alioqui & Prophetas & Apoſtolos omnes, cum omni doctrina illorum, ipſumq́ adeò Chriſtum Dominum, tanquam ſummum ac æternum,& proinde unicum etiam caput ſuum cōplectatur: tū certè impudēter faciunt, quòd ſe eius Eccleſiæ præſides ac gubernatores eſſe iactāt,cui gubernandæ, pro ipſa alioqui & temporum & locorum ratione pares eſſe non queunt. Quo pacto enim, qui non niſi certo aliquo, eoq́ breui admodum tempore uiuere,neq́ niſi uno duntaxat loco eſſe poteſt, credēdus eſt interim & præeſſe illi Eccleſię,& eam gubernare poſſe,quæ neq́ temporib. hic,neq́ locis certis ullis circunſcribi queat? Sed ſic uiam ſterni oportuit Antichriſtianæ Papæ Romani & gregis ſui tyrānidi,detorta,quò non oportebat,Scripturę autoritate. Quare doctrinam ſanè Apoſto-

licam de catholica Dei Eccleſia libenter amplectimur. Et quemadmodū ſanctus Dei uir Auguſtinus, eius ipſius Eccleſię autoritate permotus,Euāgelio ſe potius quàm Manichæis credere maluiſſe teſtatur: ita & nos, eiuſdem alioqui ipſius Eccleſiæ autoritate permoueri omnes meritò deberemus, ut relucefcenti iam denuò, diuino beneficio, doctrinæ Euangelij, Chriſti potius, cui illa ſanè perpetuò credi iubet,quàm et Paparum ſimul & Papiſtarum omnium placitis ac decretis fidem noſtrā adhiberemus. Cęterùm ut Papā eius ipſius Eccleſię,ſupra alios omnes,Epiſcopum eſſe,aut illam à grege ipſius gubernari credamus: hoc certè nuſquam in Scripturis docemur. Imò uerò eo potiſsimùm nomine, Papā ipſum cum ſuo grege, Antichriſtianę tyrannidis iam aliquādiu uſurpatę accuſamus,idq́ iuxta magni illius Gregorij doctrinam, qui & ipſe inter laudatiſsimos Papas numeratur, quòd ſe in manifeſtā alioqui contumeliam ſummi, æterniq́,

&, ut Paulus docet, ἀπαραβάτου pontificij Christi, catholicæ & ipse Ecclesiæ Pontificem ac præsidem omnium maximum esse gloriatur. tantóq; magis eum cum uniuerso grege suo arceri oportere dicimus, ab omnibus instaurandę ueræ religionis consilijs: quanto maiore impudentia ille catholicæ sibi Ecclesiæ curam ac gubernationem, supra alios omnes, arrogare conatur. Ac non modò non uiolari affirmamus, si arceatur, autoritatem Ecclesiæ: sed eam non alia etiã ratione ulla stabiliri cohonestariq́; magis posse putamus.

3 Causantur, doctrinam nostram esse nouã: autores illius, homines esse obscuros, nec ullis aut Propheticis, aut Apostolicis prærogatiuis miraculisúe insignes. Nõ esse igitur recipiendã ullo modo: sed perstandũ potius in recepta iampridẽ à nostris maiorib. totq́; præterea Paparum ac Cõciliorum autoritate cõprobata, doctrina ac fide. Hic uerò dicimus, nihil mirum esse, doctrinã nostram

istis uideri nouã: quandoquidẽ scripturas sanctas, unde potissimùm est desumpta, aut nunquã legerunt, aut negligẽter alioqui, uel certè non sine pręiudicijs legerũt. Nos enim disertis uerbis postulamus, ne nobis ulla usquã fides habeatur omnino, nisi quatenus omnis nostrę doctrinæ fontes, in scripturis sanctis euidenter commõstremus. Aut igitur Propheticam simul atq; Apostolicã doctrinam nouitatis accusent: aut desinant nostra nouitatis accusare, quorum fontes luculentissimos in Scripturis extare, negarę omnino non possunt. Porrò dum nostram doctrinam nouitatis insimulant, eorum se ipsimet discipulos ac successores esse declarant, qui etsi uirtutem diuinam in Christo Domino, eiusq́; doctrina conspicerent manifestè, nouitatis illam tamẽ (cum aliud nihil possent dicere) accusant. Quibus equidẽ hoc loco aliud non respõdemus, quàm quod Christus Dominus Phariseis olim legitur respõdisse, cum ab illis & ipse nouitatis cu

iuſdam, in aſtringẽda repudij indulgentia, accuſaretur, indulgentiæq́ illi inducta à Moſe antiquitas prætexeret: nẽpe, ab initio nõ ſic fuiſſe. Ac proinde ad quẽ modum Chriſtus Dominus aſtrictioni ſuæ, falſò obiectam eſſe per Phariſæos, nuperam illam, prę matrimonij origine, Moſaicæ indulgentiæ antiquitatem, reuocata alioqui tota controuerſia ad primam matrimonij originem, à qua propter populi obſtinationem, Moſe alioqui id permittente, diſceſſum erat: ita & nos doctrinam noſtram à Phariſæis iſtis noſtri temporis antiquarijs, falſò nouitatis accuſari dicimus: dum à Papiſticis omnibus quantumuis receptis cõſtitutionibus, decretis ac ritibus, ad primam Eccleſiæ Chriſti originem, primumq́ illius (Propheticas inquã & Apoſtolicas ſcripturas) prouocamus, & cum Domino dicimus: Ab initio nõ ſic fuit. Ac quemadmodum Chriſtus Domius non poſſe ab ullo homine diſſolui pronunciat, quod Deo ipſo autore coniunctum

iunctum eſſet: ita & nos nihil eorũ mutari, uiolariq́ ullo modo potuiſſe dicimus, neq́ per Papas ullos, per malè conciliata quæuis ipſorũ concilia, quę per Chriſtũ Dominũ in ſua Eccleſia inſtituta, perq́ eius demũ Apoſtolos obſeruata, & nobis ad extremum ſcriptis earum cõmendata eſſe cõſtat. Quid? quòd nos multo nunc rectius quæ ab iſtis uiolata abolita'ue ſunt, ad legitimos ſuos, in Scripturis, fontes reuocare conamur, inclareſcẽte pręſertim ubiq́ iam, diuino beneficio, doctrina Euangelij Chriſti: quàm olim Moſaica illa repudij indulgẽtia Chriſto Domino autore ad primã matrimonij originẽ reuocabatur: etiamſi illã à Chriſto Domino, ut alia omnia, & iuſtiſsimè & ſanctiſsimè reuocatã eſſe nõ dubitamus. Nimirum dubium non eſt, Moſen, fidelem alioqui Dei miniſtrũ, nihil & hic, ut alibi ubiq́, ſine peculiari hauddubiè uerbi diuini oraculo egiſſe. Papam uerò cõſtat conatum eſſe ſemper cum ſuis omnibus, omnem prorſus diuinã Eccleſia-

 ſtici

ſtici miniſterij ordinationem omnino ſubuertere, quo ſuę tyrannidi atque impietati locum faceret: collocataq; demũ in templo ipſo Dei abominationis atq; idololatrię ſuę cathedra, efferret ſeſe aduerſus omne id quod dicitur Deus: & ſeipſum, haud aliter quàm ſi ipſemet Deus eſſet, oſtentaret, quemadmodum Paulus docet. Non igitur nos autores ſumus nouæ ullius doctrinæ: ſed Papiſticas nouationes (quibus interim falſo antiquitas prætexitur) ipſamq; adeò à fide ἐκπτῶσιν, ut Baſilius loquitur, accuſamus: & totam preterea religionis controuerſiam, ad omniũ ſanè uetuſtiſsimã illius originem, Prophetarum inquam, & Apoſtolorum fundamentũ, reuocamus. Quare fruſtra etiã in doctrina noſtra, eius'que miniſtris, Propheticas aut Apoſtolicas prærogatiuas, aut noua ulla miracula requirunt. Cum enim noſtra omnia ad Scripturas Canonicas reuocemus, illis'que ultro omnia ſubijciamus: equidem omnes etiam Prophetice atque

atque Apoſtolicæ prærogatiuæ, omnia item illorum miracula, ad noſtram ęquè atq; ad illorum doctrinam omnino pertinebunt. niſi quod iſti facere & hic non poſſunt, quin teſtentur ſe ex illorum eſſe progenie, qui & perſonas potius quàm res ipſas ſemper reſpiciunt, & in luce etiam clariſsima ſigna & prodigia perpetuò quærunt.

4 Aiunt, nos abuti Scripturæ autoritate: attexi'que illi per nos peregrinas, & à mente ac cõſenſu Eccleſiæ alienas interpretationes. Eſto autem, Scripturæ ipſę pro nobis facerent, maiorẽ nihilominus Eccleſię hic quàm ſcripturarum rationẽ habẽdam eſſe: eo quòd Scripturas ipſas oporteat approbari, neq; Scripturę ipſę ſine Eccleſia põdus ſuũ retinere poſsint. iuxta illud Auguſtini: Euangelio nõ crederem, niſi me Eccleſiæ autoritas cõmoueret. Nos uerò & Scripturã uniuerſam conſentienter à nobis ſtare, ac proinde nullas illi per nos attexi dicimus peregrinas interpretationes: & catholicę Eccle-

 ſiæ

siæ item consensum nobiscũ omnino facere affirmamus. Etsi autem in omni nostra doctrina optimè nobis corã Domino conscij sumus, neq; ullo modo dubitamus & Scripturas & consensum Ecclesię perpetuum à nobis stare omnino: homines nos esse tamen libenter agnoscimus, qui & errare & falli iudicio nostro posſimus; summoq; desiderio restitui expetimus legitima Ecclesiarum, ex uerbo Dei, iudicia, quæ in Apostolica quidẽ Ecclesia olim obseruata, sed Papistica demum tyrannide adulterata, tandemq; etiam abolita esse uidemus. Expetimus item & Christiana quæuis, in omni mansuetudine, modestia ac lenitate, colloquia, tantisper dum legitima Ecclesiarum iudicia commodè restitui non posſint. Et nihil magis deploramus, q̃ quod inter eos etiam qui pro Euangelij assertoribus habentur, neminem ferè in eam curam incumbere uidemus. Qui igitur nos Scripturarũ autoritate abuti putant, errores nostros nobis ex ijsdem ipsis

ipsis Scripturis cõmonstrent: & aut nos, ut putant, peregrinarũ interpretationũ, facta aliorũ Scripturę locorũ mutua collatione, amanter redarguãt: aut, si id non posſint, à nobis uicisſim se ad eundẽ modum redargui ne recusent. Hũc enim cõponendi modũ omnes in religione controuersias, et Christus Dominus, & eius Apostoli, & primæuæ post Apostolos Ecclesiæ patres orthodoxi obseruarũt, nobisq; obseruandum suis monumentis commendarũt. At uerò nihil minus cogitant isti: sed eis satis est, si Scripturas à nobis detorqueri clament duntaxat, nosque hoc prætextu passim condemnent, etiamsi nihil huius usquam commonstrare posſint. Hæc illis ruina superest, ut dum nobis ipsam Scripturæ autoritatem eripere non queunt, detorqueri illam à nobis, nullis interim locis usquam commonstratis, perpetuò clament. Quanquam ne hoc quidem eis satis est: sed altius adhuc prosiliunt. Et quoniam frustra se id conari uident, ut

ut Scripturas à nobis detorqueri doceant: ipsis etiam Scripturis omnem earum autoritatem derogare nituntur: & dicunt, Scripturas ipsas non posse, nisi ab Ecclesia suam autoritatem obtinere. Atque ita in omnibus de religione controuersijs, non tam equidem Scripturarum, quas alioqui contra se facere uidẽt, quàm Ecclesiæ potius, cuius titulũ placitis decretisq́ suis prætendunt, rationem in primis haberi oportere contendunt. Cæterùm, si quis ad eum modum cum ipsis agat, ad quem modum cum Manichæis Augustinus egisse uidetur: nempe ut nullam usquam Ecclesiam esse fingat, quemadmodũ Augustinus apud Manichęos de Scripturis ipsis se dubitare simulat: unde quæso iactatores Ecclesiæ isti, Ecclesiam esse, ne dicam apud se esse, probabunt? Aut ubi nobis illius originem, progressum, sedem atq; autoritatem cõmonstrabunt? Et, ut uerbis Augustini utar, in hominum'ne, an uerò in Dei ipsius uerbo Ecclesiam quęrent?

rent? Si dicãt, in uerbis hominũ, ubi rursum in tanta sectarum atq; hæreseωn, se se inuicem damnantium, uetitate ac multitudine, uerã nobis Ecclesiã ostendent, cum ubiq; sint homines, & nemo nõ ueram apud se Ecclesiam esse iuret. Esto autẽ, nullæ sint sectę atq; hæreses usquã: quis nos de uera Ecclesia certos faciat, sine uerbi diuini, in Scripturis proditi, testimonio: cum & Prophetas omnes in uniuersum, quamlibet concordes homines, mẽdacij accuset: & Christus ipsemet Dominus, qui nõ homo tantũ, sed Deus quoq; est, suũ ipsius, quatenus hominis, de se testimoniũ pro nihilo ducat, si non diuinum pariter coniunctum haberet? Atq; disertè neget, ullũ esse omnino ueræ fidei, ac proinde uerę quoq; Ecclesiæ locũ, apud eos qui suam abinuicẽ quęrerent gloriã atq; autoritatem? Si uerò in uerbo Dei, Scripturis sanctis prodito, est quærẽda Ecclesia, quemadmodũ sanè non alibi illam & Scripturarum, & ipsiusmet catholicæ Ecclesiæ testimonio quæri

queri oportet: iam equidem nõ scripturas ab Ecclesia, sed Ecclesiã à scripturis potius æstimari, penderecp oportebit: atcp tum sanè etiã nõ scriptura ab Ecclesia, sed potius Ecclesia à scripturis omne suũ põdus, omnẽcp suam autoritatẽ obtinebit. Quid? quod idẽ ipse Christus Dominus, inde potissimũ suos discipulos, ac proinde suã quocp proculdubio Ecclesiã, agnosci æstimaricp uult, si uerba ipsius fideliter retineãt atcp obseruent. Et eiectos planè esse testatur, quicuncp doctrinam ipsius retinere atcp sequi nolint. Idẽ uerò ipse etiã præterea Christus Dominus alibi, non equidẽ Ecclesiã doctrinæ suę, sed doctrinã potius suã, totius in uniuersum generis humani iudicẽ fore pronũciat: ut intelligamus, nõ sanè illũ ab hominibus, quocuncp titulo aut prærogatiua ornatis, sed uniuersum genus mortaliũ ab ipso (iuxta doctrinã uerbi sui) iudicãdũ omnino esse. Quale'nã aũt iudiciũ, aut quã, obsecro, cẽsuram sibi sumat Ecclesia in doctrinã illius, qui nõ modo nõ est subiectus ullis omnino humanis iudi

cijs, sed ne testimoniũ quidẽ ullũ ab ullis etiã hominib. aut requirat omnino, aut etiã accipiat? Cum uerò ipsemet Christus Dominus expressis uerbis profiteatur, se non solum nõ expetere, sed ne accipere quidẽ approbatoriũ ullum ab hominib. testimoniũ: equidẽ qui scripturas ipsas iudicio cẽsurę atcp autoritati Ecclesiæ subijcere conanť, alterũ faciãt necesse est: nẽpe ut aut Ecclesiã nõ hominib. ullis cõstare doceãt, ꝑterquã si Christũ Dñm mendacẽ facere uelint: aut suã ipsi impietatẽ, cũ manifesta in Christũ Dñm blasphemia coniunctã prodant, dũ à quib. se ille nullũ eiusmodi testimoniũ accipere profiteť, eos ipsi nõ testes modò, sed cẽsores etiã ac iudices approbatorescp ipsius aut doctrinæ omnis suæ facere conãtur. Quid est autem, si nõ hoc est, efferre sese supra eum qui & dicitur, & est reuera Deus? nedum ut eam Ecclesiam, quę id sibi arrogat, pro Christi Ecclesia habere debeamus. Atcp fatemur quidem, Ecclesiam esse testem Christi Domini, doctrinæcp ipsius, iuxta illud: Eritis mihi testes.

imò uerò ita hoc proprium esse dicimus Ecclesiæ officium, ut aliud neq; debeat, neq; possit etiam facere:& nisi perpetuò Christo Domino eiusq; doctrinæ testimoniũ suũ phibeat, Ecclesia ueré neq; esse amplius, neq; etiã dici possit. Vnde & nos Augustinũ sequuti, Ecclesiæ nos testimonio permoueri fateamur (ut antea quoque diximus) ut Euãgelio potius q̃ Papis, eorumq; decretis ac consilijs omnibus credamus. Sed aliud est officium agnoscere: aliud uerò, censoriam siue iudiciariam approbandi autoritatem arrogare uelle. Aliud est (inquam) eiusmodi testẽ esse, qui aliud nihil se quàm perpetuò testificari oportere agnoscat: aliud uerò, uirgulam nobis censoriam in ea usurpare uelle, ut de eis pro nostro arbitrio statuamus, quæ commendare dũtaxat nostro testimonio, pro debito officioq; nostro, debemus. Cęterũ isti, quoniã nihil aliud quàm dominatũ quendã totius religionis sub fuco Ecclesię meditantur, pro testib. ac ministris, iudices, cẽsores,

sores, domini atq; approbatores Christi Domini, eiusq; Ecclesiæ esse uolũt. Discipuli uidelicet supra magistrũ, & legati maiores eo qui ipsos ablegauit: quatenus sanè à Christo Domino missi esse uideri uolunt. Qua uerò fide uerba Augustini pro se torqueant, id sanè quiuis iam ex ijs quæ diximus uidere potest.

5 Dicunt, nos inter nos ipsos in multis doctrinæ capitibus dissidere: atq; ita incertam esse doctrinam nostram, nedum ut pro doctrina Euangelij Christi agnosci recipiq; debeat ullo modo. Nihil nõ tentant, quo doctrinam nostram infament: ac festucam quidem in oculis nostris uident, cęterum trabem in suis ipsorum oculis uidere nõ possunt. Nos quidem dissidia quædam inter Euangelij professores esse non diffitemur: atq; hic nos homines esse agnoscimus, & uicem Ecclesiarum hoc nomine sanè dolemus. Sed in omnibus nostris dissidijs, fundamentum nihilominus Apostolicæ confessionis, & constanter omnes per Dei gratiã, & unanimiter profitemur: quod

tamen ab istis dissidiorum nostrorũ accusatorib. uariè impetitum, obscuratum deniq; & uiolatum esse, facile doceri potest. Etsi autem culpa sua non careant, quæuis in religione dissidia: plurimum tamen interest, uiolent'ne, aut non uiolent fundamenti Apostolici fidẽ. Deinde destinato'ne consilio, an uerò per imprudentiam atq; infirmitatem uiolent. Atq; sanè nunquam fuit ita fœlix status Ecclesiæ Christi, post Apostolos præsertim, adeo'que & sub Apostolis ipsis: ut non semper aliquid in illa, etiam inter uiros sanctissimos, dissidiorum esset, sed quibus interim ipsa fundamenti Apostolici fides in dubium nunquam uocabatur. Ita & nunc dissidia inter nos extare dolemus quidem, sed nõ usqueadeò miramur, quandoquidem illis Ecclesia nunquam caruit. Sed eiusmodi dissidia inter nos nulla agnoscimus, quæ destinato consilio fidem fundamenti uiolent quoquo modo, qualia interim apud Papistas commonstrari possunt. Deinde quæcunq; sunt inter nos dissidia, ea scri-

ptura-

pturarum censuræ subijcimus omnia: expetimusq; piorũ sine discrimine omnium, modesta, libera, Christianaq; colloquia: parati cum publica nostri pudefactione, mutare sententiam, si ex uerbo Dei meliora doceamur. Quod si isti pacis ac cõcordiæ Ecclesiasticæ studio dissidia nostra accusant, nẽpe ut, sicubi aut à nobis, aut ab ipsis etiam, à scopo aberratum est, ad uiam rursus rectam, iuxta uerbum Dei reducatur: instituant Christiana, modesta, sine conuicijs ac prȩiudicijs ullis, interim tamen libera, colloquia: cõmostrent nobis errata nostra, & sibi etiã sua commonstrari non ægrè ferant. sic enim constare posset de ipsorum erga pacem ac concordiam Ecclesiasticã studio. At uerò tantum abest, ut ipsi sint solliciti, siue de componendis nostris dissidijs, siue de corrigẽdis nostris, quos accusant, erroribus, siue de reformãdis suis etiam abusibus: ut & dissidia nostra omnia magis ac magis gliscere indies, & errores itẽ nostros multiplicari modis omnibus cupiãt, quo maiorẽ nostra omnia traducẽdi

 occa-

occasionem habere queant: de sua uerò
tyrannide, inueteratisq́ iam aliquandiu
suis abusib. nihil omnino remittant. Ac-
cusant nos igitur dissidiorũ, qui ipsimet
à fundamento Apostolicæ confessionis
iam olim defecerunt: & tot præterea in-
ter se monstra sectarum alunt, ut uix si-
mul omnia recẽseri possint. Et accusant
non corrigendi ullo, in uiamq́ reducen
di studio ullo: sed sola nostri accusatio-
ne, sese populo ut uenditent, suáq́ tyran
nidem ita demũ excusent & confirmẽt.
Ac quemadmodũ Iudas olim Christum
Dominum neglectorũ egenorum accu-
sabat, nõ quòd illi egenorũ inopia cordi
esset (quos ille multo magis furtis suis,
quàm Christus Dominus unguẽti illius
usu fraudabat) sed quòd furtis suis tantũ
decedere doleret: ita isti hãc unã occasio
nem nacti dissidiorũ, nos accusant, non
quòd illis pax uera ac cõcordia Ecclesia-
rum cordi sit ullo modo: sed quòd omne
regnũ suum periclitari uident, si non do
ctrinã nostram, quocunq́ tandẽ modo
possint, siue iure, siue iniuria, accusent.

6 Aiunt nostram doctrinam esse cau-
sam turbarum ac seditionũ passim: illíq́
imputanda esse potissimùm, quæcunq́
usquam infausta ac infœlicia nostra me-
moria obtigerunt. Et hic celare nõ pos-
sunt maiorum suorum ingenium, qui de
Christo olim Domino clamabãt, Com-
mouet populum. ac rursum, Veniẽt Ro-
mani, &c. Hisce enim uocibus olim Pha
risæi ac sacerdotum principes, Christum
Dominum in doctrina ipsius, & turba-
rum omnium, & eius à qua sibi omnium
maximè metuebãt, calamitatis autorem
facere conabãtur: cum ipsimet in hoc to
ti essent, ut & Pilatũ, & uniuersum adeò
populum, calũnijs suis aduersus Christũ
Dominum concitarent, atq́ ipsimet etiã
sua impietate publicã illam calamitatem
toti suæ genti accersiuissent. Ita & isti fa
ciũt igitur, & cum nõ alij ulli hominum
generi & turbas nunc toto orbe omnes,
& omnes calamitates magis debeamus
quàm ipsis: horum illi tamen omnium
culpam in nos, propter doctrinã Euan
gelij Christi, transferre conantur. Norũt

uidelicet, Euangelica luce abusus multos reprehendi, & suum cuique officium commonstrari. id uerò cum nunc sit inuisum omnibus, propter adulteratam, Papismi potissimùm tyrannide, omnium ferè publicarum in Ecclesia uocationum functionem: & suum isti regnum interiturum omnino esse intelligant, si sua quisque uocatione legitimè, iuxta uerbum Dei, defungeretur: reprehensiones abusuum diuinas omnes turbas esse interpretãtur. Quasi uerò legitimæ reprehẽsiones sine turbis institui nõ possint: aut quasi turbarũ culpa, in legitimis abusuũ reprehensionib. sit posita: ac nõ potius in illorũ obstinatione ac peruicacia, qui de suis abusib. remittere nihil uolũt: ac proinde sursum ac deorsum miscent omnia, si se attingi sentiant ullo modo. Cum igitur Papismus uniuersus, ut nunc est, cum doctrina Euangelij cõsistere haudquaquam possit: atq; eius præsides, suam impietatem, pro summa pietate mundo toti obtrudant, nedum ut ullas illius reprehensiones æquo animo

mo admittant: & interim efficere nõ possint, quo minus uerbi diuini autoritate reprehendantur: nihil non tentant, siue metu, siue odio reprehensionum, quod modò putant ad supprimẽdam, abolendam'ue uerbi diuini autoritatem pertinere. neque hic illis satis est, ut Regibus ac monarchis perpetuò occinant Propheticum illud: Disrumpamus uincula eorum, & lora ipsorum abijciamus (hoc enim suo more faciũt, ut admonitiones & reprehensiones Euangelicas nescio quæ uincula ac lora esse interpretentur) sed ipsimet etiam aduersus uerbi Domini doctrinam, & eius ministros, enses, flammas ac carceres suos in promptu habent, sursum'que ac deorsum miscent omnia, ut inuectam semel suam tyrannidem (uel Deo ipso inuito) retinere possint. Hoc uerò istis turbulẽtum non est: sed turbarum culpam, doctrinæ uerbi diuini, & eius ministris imputari uolunt. Iuxta istos scilicet, turbulenti sunt, quia uicia reprehendunt,

& suum cuiq; officiū, ex uerbo Dei commōstrant, ut seruari possint: atq; hoc nomine inuisi, destituti, pressi atq; afflicti nusquam non oberrant, secantur, tentantur, uruntur, merguntur, & gladij occisione alacriter, in Domino, occumbunt. Et illi pacifici erunt, qui hæc omnia procurāt: atq; in hoc suos ipsimet carceres, ignes & enses expeditos habent? Ad hunc sanè modum tyrannicus ille rex Israelis Achab, Eliam Dei prophetam turbarum accusabat. Sed rursum ab illo audire coactus est: quòd nō equidem Elias, sed ipsemet sua tyrānide atq; idololatria omnium turbarum ac calamitatū in Israele autor esset. Ita & nos igitur, Romanensi nostri temporis Achabo, Papæ inquam, cum uniuerso grege ipsius, qui nostram doctrinam turbarum insimulat, Eliæ prophetæ uerbis respondissemus: Non esse nos, qui nostris ex uerbo Dei admonitionibus ac reprehensionibus, turbas ullas commoueamus, cum aliud nihil quàm gloriam Christi Domini in regno ipsius, & salutem omnium quæramus:

ramus: sed illum ipsummet Romanensem Achabum, qui Romani Imperij fasces insidiosè inuasit, suæq; tyrannidi demū Reges orbis Christiani omnes subiecit: illum inquā, cum galerato, mitrato, palliato ac cucullato suo satellitio, causam dare omnibus turbis ac calamitatibus totius (ut uocatur) orbis Christiani: eo quòd profanarit sua tyrannide doctrinam Euāgelij Christi: & noui cuiusdam dei sui præsidiarij, qui manibus humanis fiat, uias præstigiosas confinxerit ac sequatur: atque adeò nihil de sua tyrānide ac idololatria remittere uelit, ut orbem uniuersum dissidijs, cædibus ac bellis implere malit, quàm uel latum unguem de sua suorumq; tyrannide atque impietate cedere. Atque hoc Achabitis istis, Eliæ prophetæ exemplo responsum esto. Hæc autem ferè sunt præcipua, quæ aduersus nostram doctrinam proferūt: cum ipsimet omnium maxima culpa eorum teneātur, quæ nobis falsò adscribūt.

Aliud porrò hominum genus, quod ad rerum omniū licentiam atque impu-

nitatem extremis hisce temporibus nostris adspirat, habet etiam quod nostræ alioqui doctrinę obijciat. Proferũt & ipsi doctrinam Pauli, qui, ubi spiritus est, ibi quoq; libertatem extare oportere docet. Nostra aũt hæc tẽpora, esse spiritus tempora, & spirituales à nemine iudicandos esse. Itaq; libertatẽ permittendã esse omnibus, docendi agendiq; omnia: & non dubitandũ, cum iam sint tẽpora spiritus, omnia quæ docentur, à spiritu S. prouenire. At uerò isti in citãda hoc loco Pauli doctrina, bis peccãt. Primùm, q nomen libertatis aliò detorquent, quàm Paulus uelit. nã illic Paulus sub libertatis nomine, nõ equidẽ quiduis aut docẽdi aut agẽdi licẽtiã atq; impunitatẽ intelligit: sed animi nostri ac cõsciẽtię nostrę, in Dei iudicio, à legis maledicto, ac typicorũ omniũ seruitute liberationẽ, ut qui sine Christo, legis nexu, ad æternam condemnationẽ destinabamur, nũc in Christo nos ab eo nexu liberatos esse fidei nostræ testimonio, ex dono spiritus sancti, sentiamus: & qui ante Christum datum ad

ad typicorum omnium obseruationem, ex Dei ipsius ordinatione, alligati eramus: certi simus, etiam nos ab hac seruitute per Christũ Dominũ liberatos esse: quæ sanè libertatis nostræ apud Deũ ratio, nihil habet cõmune cum ea quam isti imaginantur, quiduis docendi agendiue licentia atq; impunitate. Deinde peccãt isti, etiam dum nostra hæc tẽpora ita ad spiritum sanctum referunt, ut quicquid iam uel doceatur, uel geratur, id totum ab illo prouenire arbitrentur. Manet enim adhuc inconcussa doctrina Apostolica, spiritu sancto autore procul dubio prodita, qua spiritus (nunc, si unquã aliàs) probare iubemur, num ex Deo sint. Qua equidem doctrina monemur, ab impostore spiritu istos excitari, qui licentiæ huic atq; impunitati docendi & agendi omnia, & libertatem & tempora spiritus sancti pręposterè obtẽdũt. Hoc nimirum agit satan, ut dum Papisticam tyrannidem defendi amplius non posse uidet, propter retectam, magna iam ex parte, impietatem illius: nouis rursum

rurſum artibus impediat ueram ac legiti
mam,iuxta ſcripturas,religionis inſtau-
rationem:procq; tyrannide, quā alioqui
inuiſam eſſe nouit,introducere conatur
ἀνομίαν quandā: quæ ſublato omni tum
Eccleſiaſticæ,tum etiā politicæ diſcipli-
næ uſu, immedicabilē ad extremum re-
rum omnium confuſionem pariat. Hæ
ſunt,inquam,Satanę artes,quibus regni
Chriſti inſtaurationem, legitimum'cq; il-
lius progreſſum impedire, pro ſumma
uirili ſua, conātur. At uerò nos edocti
ſumus,Deum eſſe ordinis, nō autē con-
fuſionis Deum. Ac proinde, quēadmo-
dum papiſmum eo potiſsimum nomine
accuſamus, quòd inſtitutum à Chriſto
Domino,obſeruatum'cq; ab Apoſtolis,
ac nobis omnibus commendatum Eccle
ſiaſtici totius miniſterij ordinē,inducto
nouo quodā ſacerdotij ſui Chriſto Do-
mino aduerſarij genere, uſurpata'cq; de-
mū tyrānide ſua,ſupprimere conatus ſit:
ita & iſtos impunitatis patronos haud-
quaquam in Chriſti Eccleſia audien-
dos eſſe putamus, eo quòd præpoſterè
liber-

libertatis ſuæ patrocinio,inſtitutū etiam
à Chriſto Domino,obſeruatum'cq; ac no
bis commendatum ab Apoſtolis, totius
Eccleſiaſtici regiminis neruū, legitimū
inquam & Eccleſiaſticę & politicæ diſci
plinæ uſum abolere conantur: cum non
aliò doctrina iſtorum ſpectare uideatur,
quàm ad inauditā prorſus'cq; horribilem
rerum omnium perturbationē ac confu
ſionem. Nihil igitur uos à ſtudio ac pro-
greſſu inſtaurandæ iſtic uerę religionis
remorari debebunt, quæ uel à Papiſmi,
uel etiam à præpoſteræ illius libertatis
propugnatorib. proferuntur. Eſt quidē
aliquid,ſed nō eſt ſatis, Papiſmum ſuſtu
liſſe: necq; enim ſatis eſt purgaſſe domū,
ut inquit Chriſtus Dominus. alioqui e-
xactus ſemel cacodæmō,collectis ſecum
alijs multo ſceleratioribus,in domum re
purgatam reuertitur, ſi uacuam uideat:
& fiant poſteriora,priorib. multo dete-
riora. Quare id quidem uobis præſtan
dum eſt omnino, ſub hiſce iam præſer-
tim regni iſtic Chriſti in doctrina ipſius
initijs;ut Papiſmum uniuerſum à uobis
propel-

propellatis(nulla eſt enim ſocietas Chri ſto cum Antichriſto) ſi extremam à uobis calamitatem, & à patria tota depellere uelitis. Sed ſatis non ſit uobis, Papiſmum propuliſſe: ſatis non ſit, inquam, domum repurgaſſe: uerùm in hoc incũbite etiam, ne illam, ubi repurgata fuerit, uacuam relinquatis: hoc eſt, ne poſt abiectam Papiſmi ſuperſtitionem, idololatriam ac tyrannidem, in reſtituendo protinus uero rurſum ac puro omnino cultu Dei publico, iuxta doctrinam atque obſeruationem Apoſtolicam, inſtaurandóq; legitimo Eccleſiarum in primis negligentes ſitis. Hanc enim domus ſuæ cuſtodiam Dominus ipſemet conſtituit, quæ exactum ſemel cacodæmonem, à reditu deinceps arceat: & demũ illam purgatam, uacuam non eſſe teſtetur. Hoc igitur uobis agendum eſt (ampliſsimi Proceres) & ad eam rem libellum hunc noſtrum, quem uobis mitto, non inutilẽ fore puto. Cogitate autem tempus hoc ueſtræ iſtic uiſitationis, ſumma uobis in ſolidum omnibus cura obſeruandum eſſe,

ſe,

ſe, poſt auditum iſtic iam (adeò inſigniter præſertim) tubæ Euangelicæ clangorem. Neq; hic alter in alterũ aut onus aut culpam reijciat: cuiq; ueſtrûm enim præſtandum eſt hic, pro ſumma uirili, ueſtræ uocationis officium. Ignorantiã prætexere amplius ſanè nõ poteſtis, quę quidem uos in Dei iudicio olim ullo modo excuſet. Audiſtis rationẽ ipſam diuini aduerſus omnem ingratitudinem iudicij: nempe, nunquam immitti publicam ullam genti alicui calamitatem, niſi poſt publicam aliquam pacti diuini uiolationem, ac publicam item eius ipſius uiolationis reprehẽſionem. Sed nunquã non immitti etiam, & quidem repentè, ſi uiolationis illius reprehenſiones, atq; ad reſipiſcentiam admonitiones publicæ, uel contemnantur prorſus ac reijciantur, uel negligenter etiam aut hypocriticè recipiantur. Audiſtis item ſeueritatis diuinæ magnitudinem, aduerſus Reges ac regna, ſi inclareſcente regno Chriſti Domini in doctrina ſui Euangelij, ſuum officium non faciant: nempe,

accenſam

accẽsam iri protinus furoris diuini uehẽmentiã: haud aliter quàm exortum aliquod inopinatò ac repentè incendium, obuia quæcꝫ sine discrimine ullo depascens atcꝫ absumens. Audistis præterea, quæ sint & Regij, & uestri simul, hac in parte, officij partes: nempe, ut abiectis prudentiæ mundi huius cõsilijs, quibus alioqui quæ ad regni Christi illustrationem pertinẽt, inuisa sunt ferè suspectáꝗꝫ omnia, aliud quoddã sapientiæ diuinæ genus amplectamini: uosꝗꝫ primùm de uoluntate Dei, ex uerbo ipsius, institui, pro captu uestro, erudiríꝗꝫ patiamini. Deinde, seruiẽdi illi, in omnib. eius præceptis, studiũ, cum animi alacritate atcꝫ obseruantia cõiunctum, intra uos ipsos in animis uestris concipiatis, sine ullo ullorum etiam hominum respectu. Postremò, ut uestrum hoc tale seruiendi illi studium, nõ tantum in corde uestro alatis, sed publicis etiam uocationis uestræ officijs contestemini: hoc est, publica uestra, de inclarescente doctrinæ suæ luce, gratulatione atcꝫ alacri erga illam obseruantia.

uantia. Hæc inquam audistis omnia, atcꝫ ea non aliunde quàm ex ipsis scripturæ sanctæ fontibus producta. Ad extremũ uerò audistis, quàm nihili sũt ea omnia, quæ & à Papismi, & ab impunis illius licẽtię quiduis docẽdi agẽdíꝗꝫ propugnatoribus ac patronis, aduersus regni Christi progressus adiuuandos, promouendosꝗꝫ adferuntur. Hoc restat igitur, ut quæ audiuistis, animis etiam uestris imprimatis: & quæ uestri esse officij intellexistis, ea alacriter & certa in Deum fiducia, cum seria opis suæ diuinæ imploratione, exequamini & præstetis. Scio bonam ordinis uestri partem ab Aposcopis quibusdã occupari, qui interim pro Episcopis haberi uolũt. Sed & inter eos spero esse, ꝗ lucrifieri posint: pręsertim si uideant, non tam sui odio, quàm promouendæ potius Christi gloriæ studio omnia geri. Ego enim etsi abusum nominis in illis improbo, ac nihil minus ꝗꝫ Episcopos esse statuo: homines tamẽ ipsos, mihi pręsertim incognitos, adeò non odi, ut me eis cuperem prodesse posse,

se, pro tenuitate mea, quatenus sane scientes ac uolentes regno Christi Domini nō resisterēt: si quo modo & ipsi in uiam reuocari queant. Ita & à uobis rationem illorum, citra Christi interim contumeliam, haberi optarim: quatenus sanè non dant adhuc ullam manifestam obstinationis suæ significationem. Qui uerò præfracto destinatoq́ consilio cæci cæcorū duces esse pergunt, de ijs aliud non dicam, quàm quod Christus Dominus de ipsorum maioribus dixit: Sinite illos, uosq́ ab illis (iuxta Esaiæ & Pauli doctrinam) in omnibus uestris, de religione potissimùm, cōsilijs, omnino separetis: ne uos pœnarum, quæ illos manent, participes uosmetipsi faciatis. Deus opt. max. respiciat uos omnes, totáq́ adeò nostram patriam, oculis suæ diuinę misericordiæ, propter unicè dilectum Filium suum: qui non minus pro nostra gente, quàm pro alijs, sanguinem suū innocentissimum fundere non dubitauit. Largiaturq́ uobis S. sanctum suum in uestris consilijs, ut sub tam conspicua patriæ

triæ nostræ uisitatione, quæ ad salutarē illam in Christo Domino pacem faciūt, statuere inter uos, per eius gratiam possitis: ne quo modo fiat demū, ut quę ullo modo ad eam ipsam pacē omnino pertinēt, & à uestris ipsorū, & à totius patrię oculis (quod absit) iusto Dei iudicio abscondantur. Auertat hoc malū à uobis Dominus, pro sua bonitate ac misericordia: cui uos & totam patriam supplex commendo. Et quæ pro mea in uos & patriam nostram fide atque obseruantia liberè ac cōfidenter scribo, boni consulite, oro. Quòd si qua in re operā præterea uobis meam usui esse posse intelligatis: ea uobis pro mea tenuitate, & plus satis alioqui iam afflicta ualetudine, nūquam est defutura. Dominus uos seruet, regat, & fortunet: Amen.

Francoforti, ult. Decemb.

Anno 1555.

MAGNIFICI AC GENE-
ROSI VIRI, DOMINI, FAVTORES,

ac fratres in Domino obseruandiss. Gratiã, pacem, ac salutaris consilij spiritum uobis simul in cœtu uestro omnib. & cuiq; uestrûm supplex precor à Deo patre nostro cœlesti: ut quod diuino istic beneficio, uestri potissimũ ordinis auspicijs, agi cœptum esse audio, in promouenda doctrina Euangelij Christi, id maiores etiam indies suos progressus (uestra opera) habere possit, ad laudem ac gloriam adorandi nominis diuini, & perpetuum ordinis istic uestri ornamentum. Amen.

PRo mea in communem nobis patriam fide atq; obseruãtia, pro animi itẽ mei gaudio planè incredibili, facere non potui (Domini, fautores, ac fratres mei obseruãdiss.) quin ad uos, etsi mihi fortè maxima ex parte ignotos, confidenter tamẽ atq; etiam liberè scriberem: collatãq; in uestrũ ordinem à Domino, supra alios omnes, eam gratiã, uobis & toti nostræ patriæ, maiorem sanè in modum gratularer: quòd uestrum istic potissimum ordinem elegerit, per quem, pressum hactenus Antichristiana Papæ Romani, cornutarumq; eius creaturarum tyrãnide, unigeniti filij sui Domini nostri IESV

CHRISTI regnum, in doctrina Euangelij ipsius, denuò ꝓmoueri, atq; à plusquàm Cimmerijs Papismi tenebris uindicari uelit. Est sanè hoc peculiare Dei opus, summáq; nõ gratulatione modò, sed etiam admiratione, ac proinde æterna quoq; memoria dignum: quòd prætermissis alijs, qui maiore istic loco atq; auctoritate habentur, sublatáq; adeò omni uera ab illis sapientia, qui sibi ipsam sapiẽtiæ cathedram arrogare conantur, uestrum potissimũ ordinem respexerit Deus: inq; uestro ordine eos excitarit, per quos pudefaciat tandem sapientum illorum quantumuis turgens superciliũ, ac sceptrum illud sacrosanctũ regni sui, in uerbi sui diuini doctrina, attollat aduersus Pharisaicos nostri temporis scribas, ac sacerdotum Baaliticorum principes. Est, inquam, hoc peculiare prorsus istic nunc Dei opus, summáq; apud uos gratulatione dignum: sed in quo Deus à uestro uicissim ordine, hoc maiorem erga se gratitudinẽ, hocq; maius uestrũ in rectè prosequendo eo ipso opere suo,

ſtudiũ, et maiorẽ prҽterea fidem ac circũ ſpectionem proculdubio requirat, quo maius atq; excellentius hoc ipſius in uobis opus eſſe cõſtat. Quare ut ueſtro ordini, uobiſq; in illo omnib. nõ poſſũ nõ ſupra modũ, et quidẽ uerè atq; ex animo gratulari, diuini huius operis in uobis nomine: ita uehemẽter opto etiam, ut et uos in proſequẽdo eo ipſo Dei in uobis opere, nõ equidẽ negligẽter (totũ nanq; cor in ſuũ obſequiũ depoſcit Dñs) neq; itẽ prҽcipitãter & confuſaneè (ordine enim ac decenter oportet inſtitui omnia) ſed fideliter ac prudẽter progrediamini. Fidẽ nãq; & prudentiã ante omnia Dominus in omnib. ſuis miniſtris requirit: ut ne quid ſibi omnino ſumãt, prҽter manifeſtum diuinҽ uolũtatis ſuæ, in uerbo ipſius, teſtimoniũ: & in eorum ipſorum miniſterio ac diſpenſatione, prudẽtiam ac circunſpectionem adhibeant: ut ad ҽdificationem, non autẽ ad confuſionem omnia fiãt. Fideliter igitur uos progredi opto, in cœpta per uos inſtaurandæ religionis iſtiҽ cauſa: ne manu aratro admota,

mota, poſt tergum rurſus, ſiue amore, ſiue odio cuiuſquam, ſiue item ſpe ullius boni, ſiue malorũ metu, reſpiciatis: memores alioqui uxoris Loth, cui exitiale fuit retroſpexiſſe: cum aliò iter ſuum, ex mandato Domini, cum marito ſuo inſtituiſſet. Sed opto uos prudenter etiam progredi, ne dum Scyllam uitare conamini, in Charybdin, ut eſt in prouerbio, fortè delabamini: quod abſit. Neq; uerò mundi hic prudentiam in uobis requiro: quæ fidem alioqui noſtram in miniſterio, aut uocat in dubium, aut certè maxima ex parte remoratur. hanc ſibi habeãt ſapientes illi: qui rationis ſuҽ cõſilijs diſquirũt, Deo'ne magis, an uerò hominib. debeãt obedire. Sed illud prudentiҽ genus uobis à Dño precor, quod Chriſtus ipſemet Dñs, fidelitati in miniſterio adiungit: nẽpe ut, cum certi ſimus, Deo magis q̃ hominib. obediendũ eſſe, ita inobediẽtiã nobis omnẽ uitandã eſſe intelligamus, ne dũ ab una parte nos in uiam redijſſe putamus, ab altera rurſum parte à uia recta deflectamus: hoc eſt,

ne dum Papiſmi impietatem excutere conamur, aliĳs rurſum ſectis, ipſiq; adeò Atheiſmo uiam imprudentes aperiamus. Equidem non dormit Satan, dum regno ſuo periculum imminere uidet. Et licet nonnunquam ferre id cogatur, ut domo ſua exactus, hac atq; illac extorris uagetur, domumq; illam ex qua eſt eiectus, ab aliĳs repurgari (quãquã inuitus) ferat: nõ tamen ceſſat poſtquam exactus eſt, ſed nouum ſibi ſodalitium multo etiam ſceleratius adſciſcit, cuius ope domum rurſus illã repetit, ſi quo modo illam cuſtodia legitima uacuam reperire queat: atq; illuc reuerſus, poſtrema prioribus multo deteriora facit. Hac igitur in parte ego, fidelitati ueſtræ, prudẽtiam quoq; à Chriſto Domino laudatam, adiunctã eſſe cupio: nempe, ut in ſuſcepta per uos cauſa inſtaurandæ iſtic uerę religionis, & fideles uos, & prudentes Dei miniſtros eſſe declaretis. Fidei porrò ueſtrę erit, ut modis omnibus Satanam iſtinc è domo Dei propelli omnino curetis, qui illam per Antichriſtianam Papę Romani, raſiq;

ſui ſatellitĳ tyrãnidem hactenus illuc uiolẽter occupauit: omniq; eam illius ſuperſtitiõe atq; idololatria, in primis uerò blaſphemo ipſius ſacerdotio, repurgandam prorſus eſſe cogitetis: ſic, ut nullum eius ueſtigium (ſi id ullo modo fieri queat) omnino relinquatur. Nulla enim conuentio Chriſto cum Belial, luci cũ tenebris, cultui diuino cum idololatria ac ſuperſtitione. Hoc, inquam, ueſtrę erit fidei. & ut nihil recipiatur, cuius fõtes in uerbo Dei (iuxta unanimẽ ſcripturę cõſenſum) commonſtrari non queant. Prudentiæ autẽ ueſtrę erit, repurgatæ ita iã domui Dei, fidelem ac legitimam cuſtodiã protinus adhibendam curare: ne quo modo fiat, ut eiectus ille Satã, nõ quidẽ cũ agnito iã Antichriſto amplius, ſed cũ multo adhuc ſceleratiore ſodalitio illam recuperet, ſiquidem eam uacuam fortè, & ſine fideli cuſtodia dolis ſuis expoſitam uideat. Atque ſpero equidem, uos & in fide, & in prudentia hac, ueſtro officio defuturos non eſſe per gratiam Dei: ſed interim nõ inutilẽ fore iudicaui apud uos, eam meã

admonitiunculam,ad quam etiam me a-
lioqui rumor quidam istinc allatus indu
xit. quem etsi uanum ego, atq; ab aduer
sarijs confictũ puto:tamen posteaquam
spargitur,de illo uos mihi commonefa-
ciendos esse putaui: ut quemadmodum
uos,& qui uobiscum sentiũt,sedulò sem
per cauisse non dubito,ne cuiusquam of
fendiculi iustam aliquam occasionẽ præ
beretis,circa religionis instaurationem:
ita hoc ipsum deinceps etiam hoc maio-
re attentione caueatis, utq; alij item ca-
ueant,etiã atq; etiam studeatis, quo uos
aduersariorum calumnijs magis esse ob-
noxios,& plures etiam aduersarios habe
re uidetis. Duo sunt autem quæ istinc
sunt allata. Alterum, quòd quisq; uiro-
rum nobilium,ritus Ecclesiasticos apud
se, pro suo arbitrio instituat: quæ quidẽ
res ad confusionem magis, quàm ad in-
staurationem religionis spectare uidere
tur. Alterũ,idq; etiam grauius, quòd in
cœnæ Dominicæ administratione, pe-
rinde atq; in symposijs, bibatur. Iam po-
sterius hoc,merã esse suspicor Papistarũ
calum-

caluniã:proinde nõ est quòd de eo mul-
tis agã. Cęterùm de priore, etsi id quoq;
aliter se habere credo,nõnihil dicã. Scio
nihildũ istic de publicis Ecclesiarũ ritib.
constitutũ esse. Ac proinde facilè intelli
go,oportere adhuc esse quandã rituũ ua
rietatem,potissimum aũt in Cœnæ cere
monia. Sed nõ tam est noxia rituũ,hac in
parte,uarietas(modò quę sunt pręcipua
nõ uarient,aut profanẽtur) q̃ est noxia
frequens uarietatis mutatio. Hæc enim
apud rudiores totam ferè religionẽ, pri
mùm in dubitationẽ,deinde uerò etiã in
contemptũ uocare solet. Quæ enim cre-
brò mutãtur,ea sanè populus pro firmis
ac solidis habere nõ potest:atq; ita demũ
facile illa in dubiũ uocat, moxq; etiã con
temnit. id quod alioqui multis locis acci
disse uidemus. Quare si quæ sit inducen
da rituũ mutatio,eiusmodi induci opta-
rẽ,quæ alias rursum mutationes nõ am-
plius requirat:hoc est,ut Papistica qui-
dem abominatio radicitùs omnino tolla
tur,declarata impietate illius:in institue
dis uerò alijs, loco illius, ritibus ad pri-
meuam

mæuã illam Apostolicæ Ecclesiæ purita
tẽ ac simplicitatẽ quã proximè cõtendat,
quę nullis deinceps alioqui correctiõib.
eget. Quanquam autem magis est noxia
frequens uarietatis mutatio, quàm ipsa
rituum uarietas: tamen in uarietate quo-
que est adhibenda moderatio, ne nimiũ
magnam rituum disimilitudinem indu-
cat. Hæc enim in plebe & pręiudicia faci
le gignit, dũ alij alios præ se, rituũ suorũ
nomine, cõtemnunt: & animos hominũ
ab inuicem ferè dissociat. Videndum igi
tur, quatenus sit alenda rituũ uarietas: ne
& hic nobis omnia licere putemus. Va-
rietas porrò quædã rituũ hactenus dun-
taxat utilis est in ecclesijs, ut libertatẽ illa
rum, aduersus Pharisaicam ceremoniarũ
seruitutem, tueatur: & doceat, nos exter-
na huius aut illius ritus obseruatione nõ
fieri uel digniores, uel indigniores apud
Deum, quemadmodum Augustinus lo-
quitur. Iam uerò libertas Ecclesiæ nõ e-
quidem in eo consistit, ut quisq; pro suo
arbitrio instituat quæ uelit, & pro eo ac
uelit in sua Ecclesia, nõ habita ulla aliarũ
Eccle-

Ecclesiarum ratione: sed ut nemo decre-
tis humanis, salutis suæ periculo, ad cer-
tos ritus illos adstringatur, etiãsi specio-
sissimi esse uideantur. Aliud est autem,
nõ adstringi ad aliquid: aliud uerò, licere
quicquid libet. Etsi enim nullis humanis
legib. ad ullas certas ceremonias adstrin-
gi possimus: spectanda est interim Eccle
siarum ędificatio, ad quam & Dei ipsius,
& charitatis mutuæ lege adstricti ita su-
mus, ut nihil nobis licere putemus, quod
illam aut impedire, aut remorari ullo mo
do posit. Quatenus igitur rituũ magna
disimilitudine, & pręiudicia gignuntur
in plebe, & hominum animi ab inuicem
ferè dissociantur, ad hæc & offendicula
etiam aluntur: hactenus sanè ea rituũ ua-
rietas modis omnib. uitanda est, quæ ma
gnam disimilitudinem in se habere uide
tur. Proinde hic eam moderationem ob-
seruandam esse existimarem, ut nemo so
lus quicquam in suis instituat Ecclesijs,
priuata authoritate sua: sed si qui in una
aliqua prouincia de instauranda religio
ne consentiunt, hi ut ea de re unanimiter
deli-

deliberent: & conuocatis suis ministris prçstantiorib. parcissimè & simplicissimè aliquid instituant, tãtisper obseruandum, sine ullis cuiusquã prçiudicijs, donec publica autoritate totius regni, certa totius ministerij forma ordinetur. Ad eam porrò rem, spero non fore inutilem libellũ nostrum, quem (eam potissimum ob causam) Regiæ isthic maiestati & toti patriæ dedicaui. Ac quemadmodum illum suæ maiestati, atque itẽ amplissimo ipsius Senatui misi: ita uobis quoque, pro mea in patriam nostram fide atque obseruantia, literis hisce meis adiunctum, mitto. Et oro, ut meum hoc qualecunque officium, meam item hanc apud uos in scribendo libertatem, pro uestra pietate, boni atque æqui cõsulere uelitis. Quib. pariter omnib. ac cuique singillatim, me officiosissimè cõmendo. Francforti, ultima Decemb. Anno 1555.

Vestri pariter, ac singillatim omnium studiosissimus, Ioannes à Lasco.

BASILEAE, EX OFFICINA IOANnis Oporini, Anno salutis humanæ M.D.LVI. Mense Martio.